

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริม สุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub)

จัดทำโดย นางรัตนา สุกุมลจันทร์
รหัส 6050

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 6 ปี 2557
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริม สุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub)

จัดทำโดย นางรัตนา สุกุมลจันทร์
รหัส 6050

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 6 ปี 2557
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

นนท.

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูต วิวัฒน์ กุลธรเธียร)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(เอกอัครราชทูต ดร. สมเกียรติ อริยปรัชญา)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(ศาสตราจารย์ ดร. สร้อยตระกูล อรรถมานะ)
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ ถูกจัดให้เป็นประเด็นสำคัญและกำหนดให้เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งเพื่อการสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ เพื่อขยายส่วนแบ่งทางการตลาดด้านบริการสุขภาพโดยเฉพาะบริการส่งเสริมสุขภาพประเภทสปาและการนวดเพื่อสุขภาพ อีกทั้งเป็นการเสริมสร้างโอกาสของประเทศในการเป็นผู้นำการพัฒนาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นจุดหมายปลายทางของการแสวงหาบริการส่งเสริมสุขภาพที่มีคุณภาพมาตรฐานของผู้คนทั่วโลก เละเพื่อบรรลุเป้าหมายของการเป็นศูนย์กลางบริการส่งเสริมสุขภาพในภูมิภาค

ภายใต้ทิศทางยุทธศาสตร์ของประเทศดังกล่าว กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ได้นำนโยบายไปปฏิบัติอย่างบูรณาการและขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีสภาพการที่ไม่เอื้ออำนวยในบางโอกาส แต่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ได้มีการปรับกระบวนทัศน์ในการทำงานให้เหมาะสมกับบริบทและสิ่งแวดล้อม ทั้งโดยการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพมาตรฐานบริการเทียบเคียงมาตรฐานสากล การพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้รับบริการ การปรับปรุงจุดอ่อนบางประการทางการแข่งขัน ตลอดจนการเสริมสร้างความร่วมมือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการกำหนดทิศทางการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านส่งเสริมสขภาพของประเทศ

ดังนั้น ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นผู้ตรวจราชการกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ และมีบทบาทในการนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาภารกิจด้านการส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานบริการส่งเสริมสุขภาพของประเทศไทย ได้เล็งเห็นโอกาสจากการศึกษาในหลักสูตรนักบริหารการทูตในครั้งนี้ ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากการปฏิบัติงานและภารกิจที่รับผิดชอบ ที่จะเป็นช่องทางการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริมบริการสุขภาพระดับนานาชาติ (Wellness Hub) ดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนานโยบายระหว่างประเทศ ภายใต้บริบทของภาครัฐที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ว่าควรดำเนินการอย่างไร จึงจะสามารถจัดการข้อปฏิบัติ ลดปัญหาอุปสรรค ขยายโอกาสการพัฒนาต้นแบบดำเนินการ Wellness Hub ในจังหวัดท่องเที่ยวชั้นในภูมิภาคต่างๆของประเทศให้เป็นช่องทางดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากทั่วทุกมุมโลก โดยมีกรอบแนวคิดที่จะพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub) นั้น ประเทศไทยจะต้องมีนโยบาย การส่งเสริม กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการจัดการความรู้ให้กับผู้ประกอบการ ผู้ดำเนินการ ผู้ให้บริการสปาเพื่อสุขภาพและนวดเพื่อสุขภาพ สร้างสัญลักษณ์ให้เป็นที่รู้จัก รวมทั้งความร่วมมือทุกภาคส่วน ทำให้ประเทศไทยมุ่งสู่การเป็น Wellness Hub เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สร้างรายได้ สร้างอาชีพ ให้ธุรกิจบริการสุขภาพเติบโตยิ่งขึ้น

โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งและข้อได้เปรียบของประเทศไทยด้านบริการส่งเสริมสุขภาพในระดับนานาชาติ

2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาต้นแบบดำเนินการศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวชั้นนำ ในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทย

ขอบเขตการศึกษาและวิธีการดำเนินการศึกษา โดยการลงพื้นที่ตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุขประจำปี 2557 รอบที่ 1 โดยการเก็บข้อมูลและสังเกตจากสถานที่พื้นที่สถานประกอบการในจังหวัด เชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต ซึ่งเป็นจังหวัดท่องเที่ยวชั้นนำ

ระเบียบวิธีการศึกษา การวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์สถานการณ์โดยใช้ทฤษฎี Swot Analysis เพื่อหาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคาม ซึ่งนำจุดแข็งและโอกาสที่จะพัฒนางาน โดยมีกรอบแนวคิดของการศึกษาดังนี้

ผลการศึกษา พบว่าสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสถานประกอบการที่มีมาตรฐาน จากการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งโอกาสและภัยคุกคาม พบว่าประเทศไทยมีจุดแข็งและโอกาสมากกว่าเช่น มีมาตรฐานการรับรองมาตรฐานและมีตราสัญลักษณ์ซึ่งมีอายุ 2 ปี โดยผู้ประกอบการจะรักษาสภาพมาตรฐานของตนเองและขอต่ออายุการรับรองทุก 2 ปี มีการพัฒนามาตรฐานสู่ระดับสากลซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ Silver Gold Platinum เป็นแหล่งผลิตบุคลากรด้านสุขภาพ และมีการเรียนการสอนทั่วประเทศ มีหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติ แล้ว 520 กว่าหลักสูตร ผู้บริโภค / นักท่องเที่ยวมีความมั่นใจในการบริการ ประทับใจ พึงพอใจ ผู้ให้บริการมีจิตบริการสูง มีความเอื้ออารี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยผสมผสาน ในงานบริการให้เกิดความประทับใจผู้รับบริการสามารถเข้าถึงบริการโดยการสื่อสารทาง www.thaispa.go.th ในส่วนของโอกาสของการดำเนินงานส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ ประเทศไทยมี กฎหมายและระเบียบข้อกำหนด สถานประกอบการ มีความพร้อมในการบริการนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีทั้ง รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส และมีการร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน มีตลาดท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง มีข้อผูกพันการเปิดตลาดบริการด้านบริการ และการขยายตัวของประชากรในอาเซียน จากจุดแข็งและโอกาสข้างต้น จึงพร้อมที่จะ

พัฒนาประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub) โดยใช้ทรัพยากรด้านกำลังคน ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดความคุ้มค่า ส่งเสริม พัฒนา สถานประกอบการ สถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการบริการและผลิตภัณฑ์สุขภาพ มีการนำเอาเอกลักษณ์และภูมิปัญญาไทย อัตตลักษณ์ท้องถิ่น ให้ชาวต่างชาติยอมรับ เกิดความประทับใจตลอดจนสร้างความแตกต่างในการบริการสุขภาพ สร้างศักยภาพพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันได้เป็นอย่างดี

ส่วนการดำเนินงานตามนโยบายของจังหวัดในพื้นที่เป้าหมายได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต โดยการติดตามการตรวจราชการแบบบูรณาการ ปี 2557 รอบที่ 1 พบว่าตามตัวชี้วัดร้อยละ 100 ของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพเข้าสู่มาตรฐานตามกฎหมายที่กำหนด (รายใหม่) มีการเตรียมพร้อมของสถานประกอบการเข้าสู่การเป็นประชมอาเซียนในปี 2558 ส่งเสริมผู้ประกอบการสถานประกอบการให้มีความรู้ ความเข้าใจ รวมถึงเฝ้าระวังไม่ให้เกิดผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ต่อสังคม โดยกิจกรรมด้านการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub) จังหวัดได้ดำเนินการทุกกิจกรรมแล้ว ตามตารางที่ 10 โดยมีปัญหาอุปสรรคในเรื่องการขาดความร่วมมือในการบังคับใช้กฎหมายขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง งบประมาณไม่เพียงพอ และขาดการบูรณาการของหน่วยงานทำให้เกิดความซ้ำซ้อน และไม่เป็นเอกภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การผลักดันพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. .....เข้าสู่สภาสมัยต่อไป

2. เจรจาต่อรองให้ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสปาเพื่อสุขภาพ และนวดเพื่อสุขภาพ ที่มีทักษะเป็นที่ต้องการของต่างชาติ สามารถเข้าไปประกอบอาชีพในต่างประเทศได้โดยสะดวก เพื่อส่งเสริมการแผ่ขยายของธุรกิจบริการสุขภาพของไทยโดยมีการรับรองมาตรฐานวิชาชีพร่วมกัน (Mutual RecongnationArrengements (MRAS)) ในกรอบอาเซียน

3. จัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติให้ครอบคลุมนโยบายการบูรณาการเพื่อพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub) ในปี พ.ศ. 2557 – 2561 (Country Strategy)

4. พัฒนาการประชาสัมพันธ์และบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเชิงรุกสร้างการรับรู้ ตระหนักไปยังกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น สร้างสัญลักษณ์ (Branding) ให้เป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ

ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

1. จังหวัดควรจัดทำ Website ข้อมูลพื้นฐานสถานประกอบการและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่เป็นปัจจุบัน และสื่อสารกับชาวต่างชาติได้อย่างต่อเนื่อง

2. สร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการเข้าร่วมในภาคีเครือข่าย เพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและส่งเสริมความรู้ด้านภาษาอาเซียน

3. จัดตั้งศูนย์สาธิตการประกอบธุรกิจบริการสุขภาพที่ถูกต้อง ตามหลักวิชาการและเป็นแหล่งเรียนรู้ และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาเรื่องการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริม สุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub) ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตรนักบริการการทูต รุ่นที่ 6 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งได้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์การปฏิบัติงานด้านส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ จากนโยบายและเอกสารการตรวจราชการ กระทรวงสาธารณสุข ปี 2557 รอบที่ 1 ซึ่งเป็นโอกาสที่จะได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อผู้บริหารในระดับสูงต่อไป

เอกสารฉบับนี้จะสำเร็จไม่ได้เลยถ้าไม่ได้รับคำชี้แนะและแนวทางการศึกษาที่ถูกต้อง จากท่านเอกอัครราชทูต วิวัฒน์ กุลธรเธียร เอกอัคราชทูต ดร.สมเกียรติอริยปรัชญา และศาสตราจารย์ ดร.สร้อยตระกูล อรรถมานะ ผู้ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้กรุณาได้ให้แนวคิดข้อเสนอแนะ ตลอดจนทฤษฎีวิชาการ จนทำให้เอกสารสมบูรณ์ขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ที่จะนำใช้ในการปฏิบัติงานและอ้างอิงในการศึกษาวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

รัตนา สุกุมลจันทร์

สิงหาคม2557

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ซ
สารบัญตาราง	ฌ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา	3
1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
1.5 ประโยชน์ของการศึกษา	4
1.6 นิยามศัพท์/การจำกัดความหมายของคำศัพท์ที่สำคัญ	4
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดทฤษฎี	5
2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
2.3 สรุปกรอบแนวคิด	30
บทที่ 3 ผลการศึกษา	31
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	40
4.1 สรุปผลการศึกษา	40
4.2 ปัญหาอุปสรรค	43
4.2 ข้อเสนอแนะ	43
บรรณานุกรม	45
ภาคผนวก	46
ก แบบตรวจราชการ	47
ข ตราสัญลักษณ์	63
ประวัติผู้เขียน	64

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	(ร่าง) ประมาณการเป้าหมายรายได้ของแต่ละผลผลิต (พ.ศ. 2555 – 2559)	8
ตารางที่ 2	สถิติจำนวนผู้ประกอบการในประเทศ	10
ตารางที่ 3	แสดงความแตกต่างระหว่างการนวดแบบทั่วไป (นวดเชลยศักดิ์) และการนวดแบบแนวเส้นพื้นฐานแพทย์แผนไทย (นวดราชสำนัก)	21
ตารางที่ 4	จำนวนสถานประกอบการแยกเป็นรายประเภทที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน ปี 2556	31
ตารางที่ 5	จำนวนสถานประกอบการที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานระดับสากล ปี พ.ศ. 2554 – 2557	32
ตารางที่ 6	การวิเคราะห์จุดอ่อนของการดำเนินงานการส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ	33
ตารางที่ 7	การวิเคราะห์จุดแข็งของการดำเนินงานการส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ	34
ตารางที่ 8	การวิเคราะห์โอกาสของการดำเนินงานการส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ	36
ตารางที่ 9	การวิเคราะห์ภัยคุกคามของการดำเนินงานการส่งเสริมบริการสุขภาพ	37
ตารางที่ 10	การตรวจราชการแบบบูรณาการกระทรวงสาธารณสุข ปี 2557 รอบที่ 1	38

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 สรุปกรอบแนวคิด 30

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา

ตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา เมื่อวันอังคารที่ 23 สิงหาคม 2554 โดยนโยบาย Medical Hub ปรากฏอยู่ในนโยบายที่ 4 นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต ข้อ 4.3 นโยบายพัฒนาสุขภาพของประชาชน ซึ่งได้กำหนดกลยุทธ์/วิธีดำเนินการตามนโยบายไว้ในข้อที่ 4.3.7 กล่าวคือ “ขับเคลื่อนให้ประเทศไทยเป็นเลิศในผลิตภัณฑ์และการบริการด้านสุขภาพการรักษาพยาบาลในภูมิภาคเอเชีย โดยประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการสร้างความก้าวหน้าในทางวิชาการ และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบกับบริการสุขภาพโดยรวมของคนไทย สนับสนุนเอกชนให้จัดบริการศูนย์พักฟื้นผู้ป่วยมาตรฐาน รวมทั้งแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีการใช้บุคลากรทางการแพทย์ร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน ให้เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการ” รวมทั้งสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศไทย รวมถึงการยกระดับสู่การเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติตามเจตนารมณ์สำคัญของนโยบาย Medical Hub ซึ่งได้มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานบริการสุขภาพในประเทศไทย

การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางบริการสุขภาพในระดับนานาชาติ จัดให้เป็นประเด็นสำคัญที่ถูกกำหนดให้เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งเพื่อการสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ เพื่อขยายส่วนแบ่งทางการตลาดโลกด้านบริการสุขภาพ โดยเฉพาะบริการส่งเสริมสุขภาพประเภทสปาและการนวดเพื่อสุขภาพ อีกทั้งเพื่อเป็นการเสริมสร้างโอกาสของประเทศในการเป็นผู้นำการพัฒนาภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นจุดหมายปลายทางของการแสวงหาบริการส่งเสริมสุขภาพที่มีคุณภาพมาตรฐานของผู้คนทั่วโลก และเพื่อบรรลุเป้าหมายของการเป็นศูนย์กลางบริการส่งเสริมสุขภาพของภูมิภาคที่สามารถขยายการพัฒนาสู่การเป็นศูนย์กลางของโลกโดยไม่ส่งผลกระทบต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพของคนไทย ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่สำคัญที่ประเทศไทยสามารถใช้โอกาสจากจุดแข็งของประเทศในการเสริมสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage) ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถด้านบริการสุขภาพตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานบริการสุขภาพของประเทศไทย เฝ้าระวังไม่ให้เกิดผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ต่อสิทธิผู้รับบริการสุขภาพ รวมทั้งต้องสามารถบูรณาการภารกิจในการดังกล่าวกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน กระทรวงพาณิชย์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข และภาคเอกชนผู้ประกอบการ เพื่อร่วมกันพัฒนาแนวทางดำเนินการและกลยุทธ์ขับเคลื่อนการเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติของประเทศไทยอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

ภายใต้ทิศทางและยุทธศาสตร์ของประเทศดังกล่าว กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ได้นำนโยบายไปปฏิบัติอย่างบูรณาการและขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีสภาพการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวยในบางโอกาส แต่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ได้มีการปรับกระบวนทัศน์ในการทำงานให้เหมาะสมกับบริบทและสิ่งแวดล้อม ทั้งโดยการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพมาตรฐานบริการเทียบเคียงมาตรฐานสากล การพัฒนาศักยภาพกำลังคนผู้ให้บริการ การพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้รับบริการสุขภาพ การปรับปรุงจุดอ่อนบางประการทางการแข่งขันตลอดจนการเสริมสร้างความร่วมมือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการกำหนดทิศทางการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านบริการส่งเสริมสุขภาพของประเทศไทย การขยายตลาดและช่องทางการพัฒนาธุรกิจบริการส่งเสริมสุขภาพไทยในต่างประเทศ และการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อความตกลงการยอมรับมาตรฐานคุณภาพบริการส่งเสริมสุขภาพด้านสปาเพื่อสุขภาพและการนวดเพื่อสุขภาพ

ในปีงบประมาณ 2557 ต่อเนื่องถึงปีงบประมาณ 2558 กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ได้มุ่งเน้นกระบวนการพัฒนา ส่วนการพัฒนาเฉพาะการส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย

- การพัฒนาคุณภาพบริการการสปาเพื่อสุขภาพ
- การส่งเสริมและพัฒนากิจการ Medical Spa
- การพัฒนาคุณภาพบริการนวดไทยเพื่อสุขภาพ

ในความเป็นจริงของแต่ละประเด็นการพัฒนาดังกล่าว แม้จะมีโอกาสและข้อจำกัดทางการพัฒนาที่แตกต่างกันไป และในบางขณะก็มีบริบทและสภาวะการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการแข่งขันของประเทศ แต่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพยังคงพัฒนามาตรการและกลยุทธ์ที่มุ่งเป้าหมายการส่งเสริม พัฒนาและใช้โอกาสของประเทศและความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อให้ประเทศไทยก้าวไปสู่การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub) ซึ่งกระบวนการดังกล่าวต้องการวางนโยบายที่มีประสิทธิภาพ มีการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิผล มีการจัดการความรู้ในระดับระหว่างประเทศที่เหมาะสม รวมทั้งมีการติดตามประเมินผลและทบทวนการดำเนินนโยบายอย่างต่อเนื่อง โดยในปัจจุบัน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ แม้จะมีการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดการพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านบริการสุขภาพของประเทศต่างๆที่ดำเนินนโยบายดังกล่าว รวมทั้งได้มีการศึกษาหลักการและแนวคิดทางการบริหารนโยบายต่างๆ เพื่อนำมาปรับใช้กับการบรรลุเป้าหมายของการเป็น Wellness Hub แต่ด้วยข้อจำกัดทางกรอบแนวคิดของการนำนโยบายไปปฏิบัติบางประการ รวมทั้งการขาดกรอบแนวทางการดำเนินการระหว่างประเทศที่เหมาะสม จึงส่งผลให้กระบวนการพัฒนาการเป็นศูนย์กลางด้านส่งเสริมสุขภาพระดับนานาชาติ (Wellness Hub) ของประเทศไทย ยังคงมีความล่าช้าและไม่มีทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน

ดังนั้น ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นผู้ตรวจราชการกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ และมีบทบาทในการนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาภารกิจด้านการส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานบริการส่งเสริมสุขภาพของประเทศไทย ได้เล็งเห็นโอกาสจากการศึกษาในหลักสูตรนักบริหารการทูต ในครั้งนี้ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจาการปฏิบัติงานและภารกิจที่รับผิดชอบ ที่จะเป็นช่องทางการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านส่งเสริมสุขภาพระดับ

นานาชาติ (Wellness Hub) ดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนานโยบายในระดับระหว่างประเทศ ภายใต้บริบทของภาครัฐที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ว่าควรดำเนินการอย่างไร จึงจะสามารถจัดการข้อจำกัดปฏิบัติ ลดปัญหาอุปสรรค ขยายโอกาสการพัฒนาต้นแบบดำเนินการ Wellness Hub ในจังหวัดท่องเที่ยวชั้นในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทยให้เป็นช่องทางดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากทั่วทุกมุมโลก ตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็งของการของการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับระหว่างประเทศ เพื่อหาคำตอบและให้ข้อเสนอแนะต่อกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข รัฐบาลและหน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนานโยบายและเสริมสร้างโอกาสทางการแข่งขันเพื่อครองความเป็นศูนย์กลางด้านส่งเสริมสุขภาพระดับนานาชาติ (Wellness Hub) ของประเทศไทยอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งและข้อได้เปรียบของประเทศไทยด้านบริการส่งเสริมสุขภาพในระดับนานาชาติ

1.2.2 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาต้นแบบดำเนินการศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพ ในจังหวัดท่องเที่ยวชั้นในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทย (Model development)

1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตการศึกษา

มุ่งเน้นกระบวนการพัฒนา คุณภาพ มาตรฐาน ของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพสู่มาตรฐานสากลในจังหวัดท่องเที่ยว ได้แก่ เชียงใหม่ ภูเก็ต สุราษฎร์ธานี

1.3.1 วิธีดำเนินการศึกษา

ลงพื้นที่ตรวจราชการ/นิเทศงานในจังหวัดเชียงใหม่ ภูเก็ต และสุราษฎร์ธานี โดยการเก็บข้อมูลตามแบบรายงานตรวจราชการแบบบูรณาการกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2557 รอบที่ 1

1.3.2 ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยแบบพรรณนา วิเคราะห์สถานการณ์ กระบวนการพัฒนานโยบายของกระทรวงสาธารณสุข รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายโดยใช้การศึกษาเชิงปริมาณประกอบการศึกษาเชิงคุณภาพ ดังนี้

1) ทบทวนการดำเนินงาน Wellness Hub ที่ผ่านมา และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบาย การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub)

2) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการตรวจราชการแบบบูรณาการประจำปี 2557 รอบที่ 1

3) สรุปผล อภิปราย และให้ข้อเสนอแนะ

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ Wellness Hub

1.4.2 จังหวัดท่องเที่ยวชั้นนำมีความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพนานาชาติและเป็นต้นแบบของการพัฒนา

1.5 ประโยชน์ของการศึกษา

ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการดำเนินการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ Wellness Hub

1.6 นิยามศัพท์

ส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง การดูแลสุขภาพโดยการนวดเพื่อสุขภาพ และสปาเพื่อสุขภาพ

สถานประกอบการ หมายความว่า สถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวยที่ใช้ในการประกอบกิจการสปาเพื่อสุขภาพ กิจการนวดเพื่อสุขภาพ หรือกิจการนวดเพื่อเสริมสวย ซึ่งกิจการดังกล่าวไม่เข้าข่ายการประกอบ โรคศิลปะตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบโรคศิลปะ การประกอบวิชาชีพอื่นตามกฎหมายว่าด้วยวิชาชีพทางการแพทย์ หรือสถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล

กิจการสปาเพื่อสุขภาพ หมายความว่า การประกอบกิจการที่ให้การดูแลและเสริมสร้างสุขภาพ โดยบริการหลักที่จัดไว้ประกอบด้วย การนวดเพื่อสุขภาพและการใช้น้ำเพื่อสุขภาพโดยอาจมีบริการเสริมประกอบด้วย เช่น การอบเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ โภชนาบำบัดและการควบคุมอาหาร โยคะและการทำสมาธิ การใช้สมุนไพรหรือผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ตลอดจนการแพทย์ทางเลือกอื่นๆ หรือไม่ก็ได้

กิจการนวดเพื่อสุขภาพ หมายความว่า การประกอบกิจการนวดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ ความเมื่อยล้า ความเครียด ด้วยวิธีการกด การคลึง การบีบ การจับ การดัด การดึง การประคบ การอบ หรือโดยวิธีการอื่นใดตามศาสตร์และศิลปะของการนวดเพื่อสุขภาพ ทั้งนี้ต้องไม่มีสถานที่อาบน้ำโดยมีผู้ให้บริการ

บทที่ 2
แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

การศึกษาครั้งนี้ ใช้ทฤษฎีการวิเคราะห์หาจุดอ่อนจุดแข็ง โอกาสและภาวะคุกคาม (Swot analysis) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางบริการส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub)

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา เรื่อง การส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางบริการส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub) นี้ ผู้ศึกษาได้สืบค้นและรวบรวมเอกสาร งานวิชาการจากแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจบริการสุขภาพประเภทสปาเพื่อสุขภาพและการนวดเพื่อสุขภาพ ทั้งในประเด็นองค์ความรู้ นโยบาย และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์และเรียบเรียง เพื่อนำไปสู่การศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัย เพื่อหาคำตอบของการส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางบริการส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ สรุปได้ดังนี้

1) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (พ.ศ. 2555– 2559)

2) ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย มาตรฐานของสถานที่การบริการ ผู้ให้บริการ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบเพื่อการรับรองให้เป็นไปตามมาตรฐานสำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 พ.ศ. 2551

3) แนวคิด ความสำคัญ และความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสปาเพื่อสุขภาพ

4) แนวคิด ความสำคัญ และความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการนวดเพื่อสุขภาพ

5) สถิติที่น่าสนใจของประเทศไทย

6) ห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและความงาม (Wellness tourism’s Value chain)

7) เอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (พ.ศ. 2555 – 2559)

2.2.1.1 หลักการและเหตุผล

นโยบาย Medical Hub ได้ถือเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาล กระทรวงสาธารณสุขจึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (พ.ศ. 2555 – 2559) ซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์ ฉบับที่ 2 เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานระดับประเทศ โดยยังคงกำหนดผลผลิตหลักเดิม 3 ผลผลิต และเพิ่มผลผลิตด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก เพื่อสร้างรายได้สู่ประเทศไทย โดยมุ่งเน้นเฝ้าระวังไม่ให้เกิดผลกระทบต่อระบบบริการสุขภาพหลักของประเทศ รวมทั้งต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเพิ่มมูลค่าผลผลิตบริการด้วยฐานความรู้ สร้างเอกลักษณ์ของการบริการให้โดดเด่น บนแนวคิดของการสร้างสรรค์คุณค่าของบริการโดยใช้หลักการพัฒนาสังคมฐานความรู้(Knowledge Based) ผสมกับการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น (local content) เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มของบริการส่งเสริมสุขภาพภูมิปัญญาไทย (Value Creation) เพื่อสร้างสรรค์บริการส่งเสริมสุขภาพที่ประเทศไทยมีความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง

2.2.1.2 วิสัยทัศน์

ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพระดับนานาชาติ (Thailand as World Class Health Care Destination) ภายใน 5 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2555 - 2559) โดยยังคงกำหนดให้มีบริการที่เป็นแหล่งรายได้หลักเข้าสู่ประเทศ จำนวน 4 ผลผลิตหลัก คือ 1) บริการรักษาพยาบาล 2) บริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ 3) บริการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก 4) ผลิตภัณฑ์สุขภาพและสมุนไพรไทย โดยแต่ละผลิตได้กำหนดวิสัยทัศน์ย่อยไว้ดังนี้

1) วิสัยทัศน์ของการพัฒนาบริการรักษาพยาบาล: ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ระดับโลก

2) วิสัยทัศน์ของการพัฒนาบริการส่งเสริมสุขภาพ: ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางธุรกิจบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพระดับโลก

3) วิสัยทัศน์ของการพัฒนาบริการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก: ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางธุรกิจบริการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือกระดับโลก

4) วิสัยทัศน์ของการพัฒนายาสมุนไพรไทยและผลิตภัณฑ์สุขภาพ: ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตและส่งออกยาสมุนไพรไทยและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ได้มาตรฐานสากล

2.2.1.3 จุดมุ่งหมาย

มุ่งพัฒนาประเทศไทยให้ก้าวเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ โดยใช้ทรัพยากรสุขภาพ และทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จำกัด ให้เกิดความอย่างคุ้มค่า จนสามารถเพิ่มสัดส่วนรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศได้อย่างแท้จริง

2.2.1.4 พันธกิจ

1) พัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถของประเทศไทยในการแข่งขันด้านธุรกิจสุขภาพกับต่างประเทศ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

2) พัฒนาและส่งเสริมให้มีสถานบริการสุขภาพระดับ Excellent Center ในครอบคลุมทุกภูมิภาค

3) ส่งเสริม พัฒนา สถานประกอบการ สถาบันการศึกษา ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ให้สามารถจัดบริการสุขภาพและบริการวิชาการที่ได้มาตรฐานระดับสากล

4) ส่งเสริม พัฒนาให้มีการสร้างนวัตกรรม และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับบริการสุขภาพ

5) พัฒนาระบบการคุ้มครองผู้บริโภคด้านบริการสุขภาพ ด้วยการสร้างกระบวนการประกันคุณภาพและความปลอดภัยให้แก่ผู้บริโภค

6) เผยแพร่เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาไทยให้ชาวต่างชาติได้รู้จักมากยิ่งขึ้น

7) ส่งเสริม พัฒนา ศักยภาพของสถานบริการสุขภาพ ผู้ประกอบการสถานประกอบการ ให้มีความพร้อมในการก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและการเจรจาการค้าเสรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.1.5 วัตถุประสงค์

เพื่อเสริมสร้างและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านธุรกิจสุขภาพด้วยการมุ่งพัฒนาการจัดระบบบริการสุขภาพ บริการวิชาการ งานวิจัยและพัฒนาของประเทศไทยให้มีมาตรฐานระดับสากลทั้งภาครัฐและเอกชน

2.2.1.6 รูปแบบศูนย์กลางสุขภาพระดับนานาชาติ

1) บริการรักษาพยาบาล ประกอบด้วย

(1) ศูนย์กลางบริการรักษาพยาบาลทันตกรรม

(2) ศูนย์กลางบริการรักษาพยาบาลเฉพาะทาง (Excellent center)

(3) ศูนย์กลางบริการส่งเสริมสุขภาพ (Health promotion)

(4) ศูนย์กลางบริการรักษาพยาบาลผู้สูงอายุแบบ Long term care

(5) ศูนย์กลางบริการแบบพำนักระยะยาวเพื่อสุขภาพ (Long stay for heath)

(6) ศูนย์กลางบริการแบบ Rehabilitation Center

2) บริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ประกอบด้วย

(1) ศูนย์กลางบริการสปาเพื่อสุขภาพ

(2) ศูนย์กลางบริการ Medical Spa

(3) ศูนย์กลางบริการนวดเพื่อสุขภาพ

(4) ศูนย์กลางบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพประเภทอื่น ๆ

3) บริการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก

(1) ศูนย์กลางบริการแพทย์แผนไทย

(2) ศูนย์กลางบริการการแพทย์ทางเลือก

4) ยาสมุนไพรไทยและผลิตภัณฑ์สุขภาพ

(1) ศูนย์กลางการปลูกสมุนไพรไทยที่ผ่านมาตรฐาน GAP

(2) ศูนย์กลางของโรงงานการผลิตสมุนไพรไทยที่ผ่านมาตรฐาน GMP

(3) ศูนย์กลางการจัดจำหน่ายสมุนไพรไทยและผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ได้มาตรฐานสากล

(4) ศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนาและ Clinical trial รองรับยาสมุนไพรไทย

(5) ศูนย์บริการสุขภาพแบบครบวงจร (Healthcare Complex)

(6) บริการงานวิชาการ งานวิจัยและพัฒนา

2.2.1.7 เป้าหมายรายได้

ตารางที่ 1 (ร่าง) ประมาณการเป้าหมายรายได้ของแต่ละผลผลิต (พ.ศ. 2555 – 2559)

มูลค่า : ล้านบาท

ประเภทธุรกิจ	ปี 2555	2556	2557	2558	2559	รวม 5 ปี
รักษาพยาบาล	121,658	127,740	134,128	140,834	147,876	672,236
ส่งเสริมสุขภาพ	15,504	16,279	17,093	17,948	18,845	85,669
แพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก	700	735	772	810	851	3,868
สมุนไพรและผลิตภัณฑ์สุขภาพ	9,500	9,975	10,474	10,997	11,547	52,493
รวม	**147,362**	**154,729**	**162,467**	**170,589**	**179,119**	**814,266**

หมายเหตุ: ในเบื้องต้นคาดว่าจะมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี

ที่มา:สำนักงานคณะกรรมการบริหารศูนย์กลางสุขภาพระหว่างประเทศ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 11 มิถุนายน 2555

2.2.1.8 บริการส่งเสริมสุขภาพ

1) การส่งเสริมพัฒนาสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ให้มีความพร้อมในการเข้าสู่การรับรองคุณภาพมาตรฐานของประเทศไทยหรือมาตรฐานนานาชาติ โดยกิจกรรมดำเนินการดังนี้

(1) การตรวจรับรองสถานประกอบการเพื่อสุขภาพทุกประเภทให้มีคุณภาพตามกฎหมายภายในประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมพัฒนาให้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานสากล

(2) การส่งเสริมพัฒนาสถานประกอบการนวดหรือสปาเพื่อสุขภาพของผู้ประกอบการชาวไทยที่เปิดดำเนินการอยู่แล้วในต่างประเทศ ให้มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยสถานประกอบการที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจะต้องจัดให้มีมาตรฐานสถานที่ มาตรฐานผู้ดำเนิน

กิจการ สปาเพื่อสุขภาพ มาตรฐานผู้ให้บริการ มาตรฐานการบริการ และมาตรฐานความปลอดภัย ภายใต้การพิจารณาให้ความเห็นของคณะกรรมการตรวจและประเมินมาตรฐานสถานประกอบการ

(3) การพัฒนามาตรฐานกลางสำหรับบริการเพื่อสุขภาพที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและสอดรับกับเทคโนโลยี

(4) การจัดตั้งศูนย์สาธิตการประกอบธุรกิจบริการสุขภาพที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่ผู้ประกอบการ

2) การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของบุคลากร สถาบันการศึกษาที่ผลิตพนักงานผู้ให้บริการ

(1) การรับรองมาตรฐานหลักสูตรจากสถานศึกษา สถาบัน ที่ผลิตพนักงานผู้ให้บริการ

(2) การพัฒนาหลักสูตรกลางสำหรับใช้ในการอบรมพนักงานผู้ให้บริการผู้ดำเนินการสปา

(3) การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของผู้ดำเนินการสปา (Spa Manager)

(4) การพัฒนาให้มีองค์กรวิชาชีพกำกับดูแลการประกอบอาชีพของพนักงานผู้ให้บริการ ผู้ดำเนินการสปา รวมทั้งการกำหนดหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมด้านการให้บริการสุขภาพ (Code of Ethics)

(5) การส่งเสริมให้กลุ่มพนักงานผู้ให้บริการ หรือผู้ดำเนินการสปาที่ประสงค์จะเข้าไปทำงานในธุรกิจสปาและนวดไทยในต่างประเทศ สามารถไปทำงานได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย และอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี ด้วยการยอมรับคุณสมบัติและประสบการณ์ของบุคลากรในกลุ่ม Spa Therapist และ Spa Manager ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานจากกระทรวงสาธารณสุข หรือผ่านการรับรองมาตรฐานฝีมือแรงงาน จากกระทรวงแรงงาน ให้สามารถเดินทางเข้าไปทำงานได้อย่างถูกต้อง พร้อมกับเตรียมการพัฒนาศักยภาพด้านการใช้ภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างประเทศเป็นการเฉพาะ รวมทั้งการเจรจาสิทธิประโยชน์ด้วยการได้รับโควต้าสัญญาจ้างงาน (work permit) ค่าจ้างแรงงาน ความเป็นอยู่อย่างสมศักดิ์ศรี และไม่ถูกกดขี่ ซึ่งพนักงานเหล่านี้เป็นที่ต้องการของธุรกิจบริการส่งเสริมสุขภาพในต่างประเทศ

3) สถานการณ์และแนวโน้มความต้องการบริการสปาและนวดเพื่อสุขภาพภาวะเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของการดำรงชีวิตในสังคมของผู้คนในปัจจุบัน ประสบกับภาวะความเครียดที่ก่อให้เกิดอาการปวดเมื่อยตามร่างกายซึ่งเกิดขึ้นได้กับทุกเพศ ทุกวัย โดยเฉพาะในวัยผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้คนจึงหันมาเอาใจใส่และให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาสุขภาพกันมากขึ้น โดยการใช้ธรรมชาติบำบัดเพื่อปรับสมดุลให้ร่างกายและผ่อนคลายความตึงเครียด ซึ่งเป็นอีกวิธีหนึ่งที่หลายคนเลือกใช้แทนการบำบัดด้วยยารักษาโรคทำให้ธุรกิจและบริการที่เกี่ยวกับสุขภาพ จึงได้รับความสนใจโดยเฉพาะ “การนวดเพื่อสุขภาพ” โดยเฉพาะย่านธุรกิจในกรุงเทพฯและเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญๆ ผู้ประกอบการต่างตอบรับกระแสนิยมธรรมชาติด้วยการพัฒนาธุรกิจนวดเพื่อสุขภาพ เพื่อดึงดูดลูกค้าทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เข้ามาใช้บริการการรักษาอาการเหล่านี้ การนวดเพื่อสุขภาพ จึงเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วเกิดเพื่อตอบสนองความต้องการการดูแลสุขภาพทั้งการส่งเสริมสุขภาพในคนปกติและ

การบำบัดรักษาโรคในผู้ป่วย และจากการที่ภาครัฐมีนโยบายผลักดันเพื่อยกระดับการบริการให้ได้ตามมาตรฐานสากล ส่งผลให้เป็นที่ยอมรับของชาวต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสนใจร่วมลงทุนกับผู้ประกอบการไทยอีกด้วย ในปัจจุบันการนวดแผนไทยได้รับการยอมรับและได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้มีสถานบริการนวดแผนไทยเกิดขึ้นมาอย่างมากมาย มีมูลค่าการลงทุนจากต่างชาติโดยรวมประมาณ 201.7 ล้านบาทต่อปี ดังตารางสถิติจำนวนผู้ประกอบการในประเทศ และผู้ประกอบการต่างประเทศต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สถิติจำนวนผู้ประกอบการในประเทศ

พื้นที่	**จำนวน (ราย)**	**ร้อยละ**
กรุงเทพ ฯ	220	54.54
ภาคกลาง	29	7.25
ภาคเหนือ	29	7.21
ภาคตะวันตก	5	1.33
ภาคตะวันออก	48	12.03
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	6	1.60
ภาคใต้	64	16.04
รวม	**404**	**100.00**

ที่มา: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ (2552)

สำหรับการพัฒนาในระดับชุมชนและวิถีชาวบ้าน ปัจจุบัน การนวดเพื่อสุขภาพได้เป็นกระแสของการสร้างอาชีพเสริมรายได้ ดังจะเห็นได้จาก การรวมตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดเพื่อสุขภาพ ที่เกิดจากชาวบ้านที่มารวมกลุ่มกันและให้ข้อเสนอต่อที่ประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง จัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดเพื่อสุขภาพแบบแผนไทยขึ้น ให้บริการนวดแผนไทยบรรเทาอาการเจ็บป่วยด้วยการแพทย์ทางเลือก นอกจากนี้ยังเป็นการเสริมสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชนอีกด้วย ซึ่งการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดเพื่อสุขภาพดังกล่าว ใช้หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน และหลักการบริหารเชิงระบบ พร้อมที่จะให้บริการด้านสุขภาพแก่ประชาชนทั่วไป เพื่อเตรียมความพร้อมก้าวสู่สังคมอาเซียนอย่างมีคุณภาพต่อไป (สายสุนีย์ นิลบรรพต. 28 มกราคม 2555)

2.2.2 ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย มาตรฐานของสถานที่การบริการ ผู้ให้บริการ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบเพื่อการรับรองให้เป็นไปตามมาตรฐานสำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 พ.ศ. 2551

เป็นมาตรการทางกฎหมายที่มีเจตนารมณ์เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคด้านบริการสุขภาพ โดยการกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข วิธีการในการให้การรับรองมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่เปิดดำเนินการอยู่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นมาตรการเบื้องต้นของการควบคุม กำกับและ

รับรองมาตรฐานการประกอบธุรกิจบริการที่มีการกระทำต่อร่างกายมนุษย์ โดยอาศัยความสมัครใจของการขอรับการรับรองมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้ได้รับการยกเว้นสถานะไม่ต้องเป็นสถานบริการตามความหมายของพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ.2509 พ.ศ. 2551 รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก

นโยบายและยุทธศาสตร์ของรัฐบาลไทยต่อการผลักดันให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางบริการส่งเสริมสุขภาพ Wellness Hub นั้น รัฐบาลไทยได้มีการจัดประชุมเชิงนโยบายการพัฒนาศูนย์กลางบริการด้านสุขภาพ กำหนดแนวทางบูรณาการวงการแพทย์ โดยมอบหมายบทบาทสำคัญไว้กับ 2 กระทรวง คือกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อวางยุทธศาสตร์ให้เป็นเอกภาพ ลดความซ้ำซ้อน ต่อยอดให้เกิดความสำเร็จ ให้เกิดการเชื่อมโยงอย่างเต็มที่ รวมทั้งเพื่อให้การจัดสรรงบประมาณลงในแต่ละที่มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ และเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของประเทศในด้านสุขภาพด้วยการเติมเต็มขั้นพื้นฐานของสุขภาพ ดูแลยกระดับมาตรฐานการดูแลด้านสุขภาพต่าง ๆ ดูแลสุขภาพในเชิงของการท่องเที่ยว รวมทั้งการต่อยอดในการสร้างอาชีพ และการพัฒนาให้เกิดความเป็นเลิศในศูนย์กลางบริการด้านสุขภาพ จึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศไทยเป็นศูนย์กลาง 4 ด้านคือ

1) เป็นศูนย์กลางบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ Wellness Hub ที่เป็นการบริการอย่างครบวงจร

2) เป็นศูนย์กลางบริการสุขภาพ Medical Service Hub ที่ต่อยอดกับระบบสปาระบบการทำงานเพื่อสร้างสุขภาพ รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งถือเป็นจุดแข็งของประเทศไทยและเป็นจุดหนึ่งที่หลายประเทศเข้ามาใช้บริการ

3) เป็นศูนย์กลางการศึกษา วิชาการและงานวิจัย Academic Hub ที่เกี่ยวกับสุขภาพ

4) เป็นศูนย์กลางยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ Product Hub

2.2.3 แนวคิด ความสำคัญและความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริการสปาเพื่อสุขภาพ

คำว่า “Spa” มีทฤษฎีจำนวนมากที่ได้อธิบายถึงที่มาของคำว่า สปา โดยบางทฤษฎีได้กล่าวว่า Spa มาจากคำในภาษาละตินคือ sanus per aqua ซึ่งมีความหมายถึง health through water or healing through water หรือแปลว่า สุขภาพจากสายน้ำ หรือการดูแลสุขภาพโดยการใช้น้ำ

นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีที่กล่าวว่า Spa มีที่มาจากคำว่า Espaในภาษาวอลลูน (ปัจจุบันเป็นภาษาที่ใช้อย่างแพร่หลายในหลายพื้นที่ของประเทศเบลเยียม) ซึ่งมีความหมายว่า น้ำพุ

ข้อมูลจาก Encyclopedia Britannica,2008 ได้มีการบันทึกว่า ในปี ค.ศ. 1362 มีการตั้งชื่อให้กับเมืองขนาดเล็กทางตะวันออกของประเทศเบลเยี่ยมว่า “สปา” ซึ่งในเมืองนี้พบว่ามีแหล่งน้ำแร่อยู่เป็นจำนวนมาก จึงเชื่อว่าเมืองนี้น่าจะเป็นที่มาของคำว่าสปา ในยุคปัจจุบัน

ปัจจุบันนี้คำว่า “สปา” เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในทิศทางใหม่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเน้นในเรื่องการดูแลสุขภาพในเชิงองค์รวมของทั้งร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ (Body – Mind-Spirit) โดยกรรมวิธีการต่างๆเช่น การนวดเพื่อสุขภาพ การใช้น้ำเพื่อสุขภาพ อาหารเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ การฝึกสมาธิ รวมทั้งการบำรุงรักษาความงามเป็นต้น

สปา (Spa) หมายถึง การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมด้วยวิธีการทางธรรมชาติที่ใช้น้ำเป็นองค์ประกอบในการดูแลสุขภาพควบคู่ไปกับวิธีการแพทย์ทางเลือกอื่นๆ โดยใช้ศาสตร์สัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เป็นปัจจัยที่สร้างภาวะสมดุลระหว่าง ร่างกาย จิตใจ สังคม และอารมณ์

จากความหมายข้างต้นจึงสามารถสรุปได้ว่า สปา หมายถึง การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และจิตวิญญาณ ด้วยวิธีทางธรรมชาติ เพื่อให้ร่างกายรู้สึกผ่อนคลาย โดยใช้น้ำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ผสมผสานกับการใช้ศาสตร์สัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส

2.2.3.1 วิวัฒนาการของสปาเพื่อสุขภาพ

การบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ “น้ำ” ถือเป็นส่วนหนึ่งของการบำบัดรักษาทางการแพทย์ อีกทั้งยังมีบทบาททางศาสนาและในโลกของไสยศาสตร์ โดย “Balneotherapy”หรือ การรักษาด้วยการอาบและดำลงไปแช่ในน้ำ เป็นหนึ่งในวิธีการรักษาที่มนุษย์รู้จักมาเป็นเวลานาน และถือเป็นต้นแบบของสปาในปัจจุบัน

วิวัฒนาการของน้ำ จากการบันทึกทางประวัติศาสตร์ในเรื่องความเจริญรุ่งเรืองในวิถีชีวิตของชนชาวบาบีโลเนียน(Babynonian) อียิปต์ กรีกฮิบรู(Hebrew) เปอร์เซีย และชาวจีน ล้วนกล่าวถึงคุณสมบัติของ น้ำ ในการรักษาความเจ็บป่วย ดังนี้ (Crebbin-Bailey, Harcup& Harrington, 2005)

บาบิโลเนียนถือเป็นชนชาติแรกที่เริ่มมีการอาบน้ำโดยการใช้ทั้งน้ำร้อนและเย็นในการอาบ และมีการลงไปอาบน้ำในแม่น้ำ โดยถือเป็นพิธีกรรมที่อุทิศให้แก่เทพเจ้า อี (Ea) ผู้เป็นเทพแห่งสายน้ำทั้งมวลบนผืนโลก

ฮิบรู ตามบันทึกทางพินัยกรรมโบราณกล่าวไว้ว่า โรคภัยและความเจ็บปวดต่างๆเกิดจากปีศาจและการลงทัณฑ์เนื่องจากบาป จึงมีพิธีกรรมการล้างบาปโดยใช้น้ำเป็นองค์ประกอบหลัก

อินเดีย ในยุคแรกของประเทศอินเดียจะใช้น้ำเพื่อการบำบัดรักษาโรคต่างๆ โดยในสมัยนั้นน้ำถือเป็นตัวแทนของพระวิรุณ(Varuna) เทพเจ้าผู้เป็นที่เคารพนับถือในศาสนาของประเทศอินเดีย

กรีกและโรมันในสมัยของ Pericles ในช่วงทศวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล ชาวกรีกเชื่อว่าคุณสมบัติทางกายภาพของน้ำเป็นสิ่งที่ทำให้น้ำมีพลังในการรักษา

ฮิปโปเครติส(Hippocrates) นักฟิสิกส์ผู้มีชื่อเสียง ได้แนะนำการใช้น้ำร้อนและน้ำเย็นในการอาบ โดยจากการสังเกต เขาพบว่าการเทราดน้ำเย็นลงบนศีรษะช่วยให้นอนหลับได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังช่วยลดความเจ็บปวดในดวงตาและหู ด้วยเหตุนี้ฮิโปเครติสจึงเป็นคนแรกที่ได้บันทึกกฎแห่งความตรงกันข้าม คือ Cold affusions recall the heat (ใช้ความเย็นเพื่อนำมาซึ่งความร้อน)

ในช่วงศตวรรษที่ 15, 16 และ 17 แพทย์ชาวยุโรปบางคนสนับสนุนให้นำน้ำกลับมาใช้ในวัตถุประสงค์เพื่อการบำบัดรักษาอีกครั้งหนึ่งปี ค.ศ. 1697 Sir JonhFloyerใช้การบำบัดรักษาด้วยความร้อน และเย็น จากอุณหภูมิในการอาบน้ำ ปี ค.ศ. 1747 John Wesley ตีพิมพ์

หนังสือเกี่ยวกับธาราบำบัด โดยมีแนวคิดที่ว่าธาราบำบัด เป็นแนวคิดที่ง่ายและเป็นธรรมชาติที่สุดในการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วย นักบวชชาวบาวาเรียน (Sebastian Kniepp) ได้คิดค้นทฤษฎีที่ว่าด้วยการใช้ความร้อนและความเย็นกระตุ้น ระบบประสาทและระบบการไหลเวียนของร่างกาย ซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียง Professor Winterwitzแห่งกรุงเวียนนา ทุ่มเทใช้ชีวิตของเขาในการศึกษาและทดลองทางวิทยาศาสตร์เพื่อจัดตั้งมูลนิธิเกี่ยวกับธาราบำบัดสมัยใหม่ สปาจึงเริ่มกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง และดึงดูดผู้ที่สนใจเกี่ยวกับการรักษาอาการเจ็บป่วยให้เข้ามาใช้บริการเป็นจำนวนมาก

ในศตวรรษที่ 19 การบริการในสปาได้รับการพัฒนาขึ้นมาอย่างพิถีพิถันและประณีตบรรจง ประกอบกับผู้คนที่ให้บริการมีความรู้ความสามารถและให้การบำบัดรักษาอย่างถูกต้องมีมาตรฐานในระดับมืออาชีพ การบำบัดรักษาอย่างผิดๆไม่สามารถตบตาผู้คนได้อีกต่อไป นักบำบัดเริ่มพิจารณาให้ผู้ที่เข้ารักษาได้รับการเยียวยาทั้งวิธีอาบ อบ แช่ รวมไปทั้งการดื่มกินน้ำสะอาดตามธรรมชาติ(น้ำแร่)อีกด้วย สปาเหล่านี้จึงประสบความสำเร็จอย่างงดงามและพัฒนารุดหน้าอย่างรวดเร็ว ซึ่งในที่สุดได้มีการขยายประเภทการให้บริการออกไปรวมถึงมีการบริการอื่นๆ เช่น ภัตตาคาร บ่อนคาสิโน ความบันเทิงอื่นๆ เช่น การแสดง ทำให้วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสปาในการเป็นสถานบำบัดเพื่อสุขภาพค่อยๆเลือนหายไป แต่ถูกแทนที่เข้ามาด้วยภาพลักษณ์ของสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเพื่อผ่อนคลายมากขึ้น แต่สปาที่ยังคงรักษาแนวคิดเดิมที่เป็นศูนย์กลางแห่งสุขภาพจึงกลายเป็นที่รู้จักในนามของ Health farm แทน

ส่วนในประเทศไทย ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงปฏิสังขรณ์วัด โพธาราม“วัดโพธิ์” ขึ้นเป็นพระอารามหลวง ทรงโปรดให้ปั้นรูปฤาษีดัดตนครบ 80 ท่าและจารึกสรรพวิชาการนวดไทยลงบนแผ่นหินอ่อน 60 ภาพ แสดงถึงจุดนวดอย่างละเอียดประดับบนผนังศาลารายและบนเสาภายในวัดโพธิ์ วิวัฒนาการของการนวดไทยจึงได้ถูกสืบทอดต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน การนวดแผนไทยได้แผ่ขยายเป็นวงกว้าง ทำให้ชาวต่างชาติมีความสนใจที่จะได้รับบริการนวดไทยมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการนวดแบบราชสำนักหรือนวดแบบเชลยศักดิ์ ด้วยความโดดเด่นของศิลปะการนวดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวจึงทำให้การนวดไทยเป็นที่นิยมในกลุ่มชาวต่างประเทศ เกิดการผสมผสานการนวดแผนไทยเข้ากับธุรกิจสปา เป็นการจัดรูปแบบการบริการผสานความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยเข้าไปด้วย เรียกว่า ไทยสปา (Thai Spa) ขึ้นทะเบียนในมรดกโลก การบันทึกทางวัฒนธรรม

2.2.3.2 องค์ประกอบของสปาเพื่อสุขภาพ

ตามคำนิยามของ The International Spa Association (ISPA) สปาเพื่อสุขภาพประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญ 10 ประการได้แก่

1) น้ำ (Water) สามารถนำไปใช้ได้หลายรูปแบบ เช่น การดื่มน้ำ เป็นต้น และการใช้น้ำภายนอก เช่น การอบไอน้ำ การแช่ การอาบน้ำ หรือกาใช้น้ำมาเป็นส่วนประกอบในการให้บริการอื่น รวมทั้งการตกแต่งสถานประกอบการสปาด้วยน้ำ

2) การบำรุงร่างกาย (Nourishment) เช่น อาหารเพื่อสุขภาพ เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ และสารอาหารบำรุงสุขภาพ เป็นต้น

3) การเคลื่อนไหวและการออกกำลังกาย (Movement and exercise) การเคลื่อนไหวร่างกายในท่าทางต่างๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อระบบการทำงานของอวัยวะที่สำคัญ

และ สร้างความสดชื่นกระปรี้กระเปร่า เช่น การออกกำลังกายแบบต่างๆ การผ่อนคลายกล้ามเนื้อ และการให้บริการห้องออกกำลังกาย (Fitness) เป็นต้น

4) การสัมผัส (Touch) การสัมผัสที่สื่อสารความรู้สึกต่างๆ ให้ความรู้สึกที่อบอุ่นผ่อนคลายและบำบัดอาการปวดเมื่อย เช่น การนวดกล้ามเนื้อ การนวดศีรษะ การนวดเท้า เป็นต้น

5) การบูรณาการ (Integration) เป็นการบูรณาการกิจกรรมสุขภาพที่มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกันระหว่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณกับสภาพแวดล้อม เช่น โยคะ เป็นต้น

6) ศาสตร์ด้านความงาม (Aesthetics) การบำรุงรักษาความงามกับกระบวนการที่ใช้ผลิตภัณฑ์ พืชพรรณธรรมชาติ สมุนไพรต่างๆ ที่มีผลต่อความงาม เช่น การดูแลผิวหน้า เป็นต้น

7) สภาพแวดล้อม (Environment) สถานประกอบการสปา มีสภาพแวดล้อมที่ดี สภาพภูมิอากาศที่เหมาะสม มีการระบายอากาศที่ดี การออกแบบตกแต่งได้บรรยากาศที่ดี ทำให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย

8. การแสดงออกถึงศิลปวัฒนธรรม (Art , Culture and Social) เป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์ที่สร้างสุนทรียะและความประทับใจ ที่แสดงออกถึงศิลปะ และวัฒนธรรม ในการให้บริการ

9) เวลา และจังหวะ (Time, Space and Rhythms) ความตระหนักถึงการใช้ระยะเวลาและจังหวะชีวิตในการดูแลสุขภาพให้ตนเอง มีเวลาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีต่อสุขภาพโดยสอดคล้องกับวงจรธรรมชาติ

10) ระบบการบริหารจัดการที่ดี (Management and Operation System) มีการบริหารงานอย่างเป็นระบบ และมีการจัดการในสถานประกอบการสปาเป็นอย่างดี

2.2.3.3 ประเภทสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ

คำนิยามตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย มาตรฐานของสถานที่การบริการ ผู้ให้บริการ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบเพื่อการรับรองให้เป็นไปตามมาตรฐานสำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 พ.ศ. 2551 ได้กำหนดรูปแบบของธุรกิจประเภทสปาไว้ 3 แบบดังนี้

1) กิจการสปาเพื่อสุขภาพ

“กิจการสปาเพื่อสุขภาพ” หมายความว่า การประกอบกิจการที่ให้การดูแลและเสริมสร้างสุขภาพ โดยบริการหลักที่จัดไว้ประกอบด้วย การนวดเพื่อสุขภาพและการใช้น้ำเพื่อสุขภาพโดยอาจมีบริการเสริมประกอบด้วย เช่น การอบเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ โภชนบำบัดและการควบคุมอาหาร โยคะและการทำสมาธิ การใช้สมุนไพรหรือผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ตลอดจนการแพทย์ทางเลือกอื่นๆ หรือไม่ก็ได้

2) กิจการนวดเพื่อสุขภาพ

“กิจการนวดเพื่อสุขภาพ” หมายความว่า การประกอบกิจการนวดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ ความเมื่อยล้า ความเครียด ด้วยวิธีการกด การ

คลึง การบีบ การจับ การดัด การดึง การประคบ การอบ หรือโดยวิธีการอื่นใดตามศาสตร์และศิลปะของการนวดเพื่อสุขภาพ ทั้งนี้ต้องไม่มีสถานที่อาบน้ำโดยมีผู้ให้บริการ

3) กิจการนวดเพื่อเสริมสวย

"กิจการนวดเพื่อเสริมสวย" หมายความว่า การประกอบกิจการนวดในสถานที่เฉพาะ เช่น ร้านเสริมสวยหรือแต่งผม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสวยงามด้วยวิธีการกด การคลึง การบีบ การจับ การประคบ การอบ หรือด้วยวิธีการอื่นใดตามศิลปะการนวดเพื่อเสริมสวย ทั้งนี้ต้องไม่มีสถานที่อาบน้ำโดยมีผู้ให้บริการ

ตามคำนิยามของ The International Spa Association (ISPA – พ.ศ. 2538) แบ่งชนิดของสปาออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1) Club Spa คือ สปาที่ให้บริการเฉพาะสมาชิก (member) โดยเน้นการให้ความสะดวกสบายและครบครันเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพร่างกาย พร้อมกับบริการด้านอื่นๆ

2) Day Spa คือ สปาที่ตั้งอยู่ในทำเลที่สะดวกต่อการเดินทางสำหรับลูกค้าที่มาใช้บริการ เช่น ในที่พักอาศัย อาคารพาณิชย์ ห้างสรรพสินค้า สนามบิน โปรแกรมการบริการค่อนข้างหลากหลาย ลักษณะผู้มาใช้บริการจะเป็นระยะเวลาสั้นๆพบว่าเป็นสปาที่เปิดให้บริการมากที่สุด

3) Hotel and Resort Spa คือสปาที่ตั้งอยู่ภายในหรือบริเวณเดียวกับโรงแรมหรือรีสอร์ท ที่มีสถานที่ออกกำลังกาย มีการบริการอาหาร โปรแกรมการบริการมักประกอบด้วย การนวดแบบต่างๆ เพื่อผ่อนคลายสำหรับผู้คนที่ต้องการเปลี่ยนบรรยากาศและหลีกหนีความจำเจในชีวิตประจำวัน สถานที่มักจะมีขนาดใหญ่กว่าเมื่อเทียบกับ Day Spa

4) Cruise Ship Spa คือ สปาที่ตั้งอยู่บนเรือ โปรแกรมการบริการประกอบด้วย การนวดแบบต่างๆ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ อาหารเพื่อสุขภาพ

5) Mineral Spring Spa คือ สปาที่ตั้งอยู่ในสถานที่ที่เป็นแหล่งน้ำพุร้อน หรือ น้ำแร่ธรรมชาติ โปรแกรมการบริการจะเน้นการบำบัดโดยใช้ความร้อนของน้ำ หรือ แร่ธาตุต่างๆ เช่น ใช้เกลือมาเป็นส่วนหนึ่งในการบำบัดรักษา ตัวอย่างเช่น สปาที่ตั้งอยู่ตามแหล่งบ่อน้ำร้อนในประเทศญี่ปุ่นและรัสเซีย ประเทศไทยมีโอกาสที่จะพัฒนาแหล่งน้ำพุร้อนตามธรรมชาติหลายแห่งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและสปาได้เป็นอย่างดีในอนาคต เช่น จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ระนอง สุราษฎร์ธานี

6) Destination Spa คือ สปาที่ตั้งขึ้นเพื่อการดูแลสุขภาพเป็นหลักโดยมีที่พักอยู่ภายในนั้นมีกิจกรรมเพื่อสุขภาพครบวงจร อาหารเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกาย การให้ความรู้ในด้านต่างๆ ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่มักจะมีความต้องการการพนักอยู่เป็นระยะเวลานาน เพื่อผ่อนคลายและปรับปรุงวิถีชีวิตให้ดีขึ้น ปรับความสมดุลของร่างกายและจิตใจ ลดน้ำหนัก ออกกำลังกายที่ถูกต้อง โดยทีมงานที่เชี่ยวชาญจะเป็นผู้พิจารณาจัดโปรแกรมให้เหมาะสมกับลักษณะสุขภาพแต่ละคน มักตั้งอยู่ใกล้แหล่งทรัพยากรธรรมชาติโดยส่วนใหญ่จะใช้ประโยชน์จากแหล่งธรรมชาตินั้นเข้ามาเป็นตัวช่วยในการจัดกิจกรรม เช่น ภูเขา ทะเล น้ำพุร้อน โคลน ฯลฯ

7) Medical Spa คือ สปาที่ตั้งตามพระราชบัญญัติสถานพยาบาล โดยมีแพทย์และพยาบาลดูแลกำกับ มีวัตถุประสงค์เพื่อบำบัดรักษาสุขภาพและความสวยงาม โปรแกรมการบริการประกอบด้วยโภชนาการบำบัด การออกกำลังกาย กิจกรรมเพื่อสุขภาพ การนวดแบบต่างๆ การบำบัดดูแลลูกค้าด้วยความรู้ด้านสุขภาพ มีบริการการแพทย์ทางเลือก ทั้งแพทย์แผนปัจจุบันและการแพทย์แผนไทย แผนจีน ฯลฯ มีโปรแกรมการนวดที่รักษาอาการเจ็บป่วย เช่น การนวด กดจุด การบำบัดด้วยสมนไพร การปรับโครงสร้างร่างกาย การสะกดจิต การฝังเข็ม ศัลยกรรมผิวหนัง การต่อต้านริ้วรอย ผู้มาใช้บริการส่วนใหญ่มักจะมีความต้องการพำนักยาวนานและการบำบัดที่ชี้เฉพาะ เช่น การลดน้ำหนัก การออกกำลังกายที่ถูกต้อง การเลิกบุหรี่ เป็นต้น

2.2.3.4 การพัฒนาคุณภาพสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพสู่มาตรฐานสากล

รูปแบบการให้บริการสปาเพื่อสุขภาพ

การให้บริการสปาในสถานประกอบการนั้นมีหลายรูปแบบ รูปแบบการบริการสปาเพื่อสุขภาพตามเกณฑ์การรับรองคุณภาพสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ตามมาตรฐาน (กลุ่มงานส่งเสริมพัฒนา สำนักงานส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, 2551). ด้านการบริการ ดังนี้

1) การให้บริการโดยการใช้น้ำเพื่อสุขภาพ (Hydrotherapy/Water Treatment) คือ การให้บริการสปาเพื่อสุขภาพที่ใช้น้ำเป็นองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

(1) การแช่ตัวในอ่างน้ำ (Bath) มีประโยชน์ต่อสุขภาพหลายอย่าง การแช่น้ำที่อุณหภูมิใกล้เคียงกับร่างกาย จะช่วยให้รู้สึกผ่อนคลายและสดชื่น

(2) การแช่เท้า (Foot Bath) การแช่เท้าด้วยน้ำอุ่นจะทำให้เรารู้สึกผ่อนคลาย นอนหลับง่าย และยังช่วยเพิ่มการไหลเวียนของโลหิต

(3) การบำบัดในอ่างน้ำวน (Whirl pool and Jacuzzi treatment) การบำบัดในอ่านน้ำวนเป็นรูปแบบการใช้น้ำเชิงรับโดยการลงอาบแช่น้ำอุ่นในอ่างน้ำวนที่มีหัวฉีดที่พ่นน้ำออกมานวดส่วนต่างๆ ของร่างกาย และมีเครื่องเป่าลมพ่นฟองอากาศออกมาผสมในน้ำด้วย การแช่ในอ่างน้ำวนทำให้เกิดความผ่อนคลายเช่นเดียวกับการอาบแช่น้ำ กระแสน้ำและฟองอากาศที่สัมผัสส่วนต่างๆของร่างกายจะกระตุ้นประสาทสัมผัสที่ผิวหนัง และกดนวดเนื้อเยื่อและกล้ามเนื้อใต้ผิวหนังให้ลดการเกร็งตัว และมีการถ่ายเทไหลเวียนของเลือดและน้ำเหลืองด้วย ในสถานพยาบาลใช้อ่างน้ำวนสำหรับการบำบัดรักษาโรคต่างๆ และการบาดเจ็บ รวมทั้งใช้สำหรับรักษาบาดแผลที่มีการติดเชื้อด้วย

(4) การฉีดพ่นร่างกายด้วยน้ำ มีหลายรูปแบบ เช่น Vichy Shower, Jet Shower หรือ Scotch Hose, Swiss Shower เป็นเทคนิคการบำบัดด้วยน้ำ ซึ่งผู้ให้บริการต้องผ่านการฝึกฝนมาอย่างดี มีความรู้เกี่ยวกับกายวิภาคและสรีรวิทยา โดยจะใช้หัวเจ็ทที่มีแรงของน้ำสูงมาฉีดไปตามร่างกายของลูกค้าโดยลูกค้า ซึ่งจะช่วยให้ร่างกายผ่อนคลาย ช่วยบรรเทาอาการอ่อนเพลีย ช่วยทำให้นอนหลับง่ายขึ้น

(5) เทคนิคการลอยตัว (Isolation/ Flotation Tank) คือการลอยตัวในอ่างน้ำพิเศษ ที่บรรจุน้ำเกลือยิปซั่มที่มีความถ่วงจำเพาะสูงจนสามารถพยุงตัวให้ลอยได้โดยไม่ต้องใช้เครื่องช่วยพยุง การลอยตัวในน้ำจะทำให้ร่างกายผ่อนคลายอย่างลึกซึ้งเพราะแรงดึงดูดของ

โลกหมดไป ทำให้กล้ามเนื้อทั่วร่างกายผ่อนคลายและมีความตึงตัวน้อยลง การลอยตัวในน้ำมีจุดมุ่งหมายให้เกิดความสบายและลดความเครียด และมักใช้แสงและเสียงประกอบด้วย

(6) วัตสุ (Watsu) เป็นคำที่เกิดจากคำว่า ชิอัตสุ (shiatsu) ของญี่ปุ่นกับคำว่า Water ชิอัตสุเป็นวิธีการบำบัดรักษาอย่างหนึ่งของการแพทย์แผนโบราณของญี่ปุ่น วัตสุมีลักษณะเป็นการบำบัดในน้ำโดยผู้บำบัดจะประคองตัวผู้รับการบำบัดที่ลอยตัวในน้ำอุ่น นวดและเคลื่อนไหวเพื่อยืดเหยียดส่วนต่างๆ ของร่างกายตามหลักการปฏิบัติของชิอัตสุ คุณสมบัติเรื่องแรงพยุงของน้ำช่วยทำให้ตัวเบา เคลื่อนไหวง่าย ผู้รับการบำบัดแบบวัตสุจะรู้สึกผ่อนคลายร่างกายและจิตใจเป็นอย่างมาก

(7) การออกกำลังกายในน้ำ เป็นรูปแบบการใช้น้ำเพื่อสุขภาพเชิงรุก ที่พัฒนาขึ้นภายหลังการใช้น้ำในรูปแบบอื่นๆ โดยอาศัยองค์ความรู้เรื่องสรีรวิทยาการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพในปัจจุบัน การออกกำลังกายในน้ำสามารถกระทำได้ทั้งในแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง หรือทะเล หรือในสระว่ายน้ำ การออกกำลังกายในน้ำสามารถใช้เพื่อการส่งเสริมสุขภาพเพื่อบำบัดรักษาปัญหาสุขภาพ หรือเพื่อฟื้นฟูสภาพ เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง การออกกำลังกายในน้ำเป็นการออกกำลังกายที่ไม่ต้องรับน้ำหนักตัว ไร้แรงกระแทก ทำให้มีความปลอดภัยสูง คุณลักษณะของน้ำเรื่องแรงพยุงและแรงดันของน้ำช่วยให้ระบบไหลเวียนโลหิตมีประสิทธิภาพสูง ทำให้ไม่รู้สึกเหนื่อยมาก คุณสมบัติดังกล่าวทำให้การออกกำลังกายในน้ำสามารถประยุกต์ใช้ได้กับคนทุกเพศทุกวัย

2) การให้บริการโดยการนวดเพื่อสุขภาพ (Massage) ในสถานประกอบการสปา ได้แก่

(1) การนวดแบบไทย เช่น การนวดไทยใช้การประคบร้อน ประคบเย็น หรือ การนวดประคบสมุนไพร การนวดตามแนวเส้นประธานสิบ เป็นต้น

(2) การนวดแบบตะวันออก เช่น การนวดแบบอายุรเวช (Ayurvedic Massage) การนวดแบบจีน (Tuina) การนวดกดจุดแบบญี่ปุ่น (Shiatsu) การนวดแบบบาหลี (Balinese Massage) การนวดเท้า (Foot Massage) เป็นต้น

(3) การนวดแบบตะวันตก เช่น การนวดสุคนธบำบัด (Aromatherapy Massage) การนวดแบบ Swedish, Sport, Deep Tissue Massage การนวดหินร้อน (Hot Stone Massage) การนวดเพื่อช่วยการไหลเวียนของน้ำเหลือง (Lymphatic Drainage) เป็นต้น

3) การบริการที่ใช้ความร้อน คือ การให้บริการที่ใช้ความร้อน ซึ่งส่งผลให้เกิดการขยายตัวของหลอดเลือด (Vasodilatation) บริเวณผิวหนังและกล้ามเนื้อทำให้เกิดการคลายตัว เช่น การอบไอน้ำ (Steam), การอบสมุนไพร (Aromatic Herbal Steam), Caldarium, Haman, Cabinet, Romanม, การพันร้อน, อบเซาน่า (Sauna), ผ้าห่มร้อน, การใช้อินฟราเรด

4) การบริการที่ใช้ความเย็น (Cold) คือ การให้บริการที่ใช้ความเย็นจัดหรือวัตถุแช่แข็ง ซึ่งส่งผลให้เกิดการหดตัวของหลอดเลือด (Vasoconstriction) บริเวณผิวหนังและกล้ามเนื้อทำให้เกิดการหดตัว เช่น Cryotherapy, Ice Fountain และ Ice Room การประคบเย็น เป็นต้น

5) การให้บริการเสริมอื่นๆ ได้แก่

(1) การบริการผิวกาย (Body Treatment) การทำความสะอาดผิว การสมานผิว การขัดผิว การพอกผิว การพันตัว อาจใช้ผลิตภัณฑ์หลากหลายเพื่อวัตถุประสงค์ต่างกัน

(2) การบริการผิวหน้า (Facial Treatment) การทำความสะอาดผิว การปรับสภาพผิว การขัดผิว การนวดหน้า การพอกหน้า และการบำรุงผิวหน้า

(3) การบริการที่ใช้ศาสตร์และเทคนิคต่างๆ ที่ทำให้เกิดการผ่อนคลาย เช่น Sound therapy, Color therapy, Meditation, Oxygen therapy เป็นต้น

(4) การบริการด้วยอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพและให้คำแนะนำเกี่ยวกับสรรพคุณ การให้บริการในสปาเพื่อสุขภาพมักจะเน้นเครื่องดื่มสมุนไพรที่มีคุณค่าสูง มีสารต้านอนุมูลอิสระ มีแคลลอรี่ต่ำ ไม่มีคาเฟอีนและแทนนิน เช่น ชาใบหม่อน ชามะตูม ชากระเจี๊ยบ นอกจากนี้ก็จะมีเครื่องดื่มจากผลไม้สด เช่น มะขามป้อม สับปะรด แตงโม ฯลฯ สมุนไพรส่วนใหญ่จะใช้ในรูปของสด หรือชนิดที่ทำให้แห้ง ปัจจุบันมีการพัฒนาโดยนำมาสกัดให้ได้สารเข้มข้นและจึงนำไปทำผลิตภัณฑ์รูปแบบต่างๆ เช่น เครื่องดื่มและชาชงสำเร็จรูปและเครื่องสำอาง ฯลฯ ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่น่าใช้และทันสมัยมากขึ้น (เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ, สุพจน์ วงศ์ใหญ่ และวัลวลี ตันติกาญจน์, 2551)

(5) การขจัดสารพิษ (Detoxification) (ยกเว้นการสวนล้างลำไส้ใหญ่) การขจัดสารพิษจากร่างกายเป็นวิธีหนึ่งในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ซึ่งการขจัดพิษออกจากร่างกายทางธรรมชาติมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน เช่น ทางผิวหนัง ทางจมูก หู ตา ส่วนการขจัดพิษที่เป็นที่ยอมรับในการบำบัดรักษาโรค ได้แก่ การใช้น้ำและการใช้ความร้อน การออกกำลังกาย การนวดบำบัด การฝึกหายใจ บริการทั้งหมดนี้เป็นศาสตร์ที่ช่วยในการกำจัดของเสียออกจากร่างกายที่ดี เพราะช่วยให้เกิดการไหลเวียนโลหิต กระตุ้นระบบภูมิต้านทาน ช่วยขจัดอนุมูลอิสระ

(6) การบริการเพื่อสุขภาพอื่นๆ เช่น การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ซึ่งเป็นการบริการเสริมอีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นการดึงดูดลูกค้าให้มาใช้บริการในสปามากขึ้น ซึ่งมีหลากหลายกิจกรรมขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของแต่ละสถานประกอบการ เช่น แอโรบิค ฟิตเนส ฟิตบอล พิลาทิส ไทชิจี้กง กีฬาประเภทต่างๆ เช่น ว่ายน้ำ

สรุป ธุรกิจสปาเป็นธุรกิจหนึ่งที่นำศาสตร์ต่างๆมาใช้ในการให้บริการ ซึ่งได้มีการพัฒนาการให้บริการในรูปแบบต่างๆ และเป็นธุรกิจที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้บริการจากผู้ให้บริการที่มีจิตบริการ (service mind) ที่เอื้อทำให้ธุรกิจสปาได้รับความนิยมอย่างสูง รวมทั้งการให้บริการควบคู่ไปกับการดูแลสุขภาพ ที่ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ สามารถให้การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม

2.2.4 แนวคิด ความสำคัญ และความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสการนวดเพื่อสุขภาพ

การนวดเพื่อสุขภาพเป็นสิ่งที่มนุษย์รู้จักนำมาใช้ในการบำบัดรักษาอาการปวดเมื่อย ซึ่งการบำบัดหรือการรักษาด้วยการนวดสามารถทดแทนการใช้ยาแผนปัจจุบันได้ หรือใช้ในการรักษาร่วมกับแผนปัจจุบัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการรักษามากยิ่งขึ้น ฮิบพอคราทีส (Hippocrates; ประมาณ พ.ศ. 83-166) ผู้เป็นบิดาแห่งการแพทย์แผนตะวันตก ได้เห็นความสำคัญของการนวดโดยได้กล่าวไว้ว่า “แพทย์ทุกคนควรมีความรู้เรื่องการนวด” (Hippocrates, 2009) ในปัจจุบันการนวด

ได้รับการยอมรับมากขึ้น ในการเป็นแนวทางหนึ่งเพื่อส่งเสริมสุขภาพ โดยจะเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของสถานบริการสุขภาพทั้งในภาครัฐ และภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในธุรกิจสปา และนวดไทย

2.2.4.1 ความหมายของการนวดเพื่อสุขภาพ

การนวดเพื่อสุขภาพเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของการแพทย์ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมดูแลสุขภาพ เมื่อมีการเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า ปวดเมื่อยตามร่างกายและมีการพัฒนาการเรียนรู้มาเป็นการนวดเพื่อการรักษาโรค (Therapeutic massage) มาจนถึงปัจจุบัน ประมาณ ค.ศ. 1884 เกรแฮม ให้คำจำกัดความของการนวด (massage) หมายถึง กระบวนการการสัมผัสด้วยมือบนเนื้อเยื่อด้านนอกของร่างกายด้วยวิธีปฏิบัติหลายรูปแบบ เช่น การตี ลูบ ถู กด เฟ้น และทุบผิวหนัง กล้ามเนื้อและข้อ (Braverman DL. และ Schulman RA. 1999)

การนวดไทย ตามประกาศจากกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ.2544 หมายความว่า การตรวจประเมินการวินิจฉัย การบำบัด การป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพและฟื้นฟูสุขภาพด้วยวิธีการกด การคลึง การบีบ การจับ การดัด การดึง การประคบ การอบ หรือวิธีอื่นตามศิลปะการนวดไทย (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2544)

2.2.4.2 ประวัติของการนวด

ประวัติศาสตร์ของการนวดนั้นมียาวนานและพบหลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดเกี่ยวกับการนวดที่บันทึกไว้ถูกค้นพบในแถบทวีปเอเชีย ในประเทศจีนเมื่อประมาณ 4500 ปีมาแล้ว (Cassar MP., 2001) ต่อมาชาวญี่ปุ่นได้นำแบบอย่างวิธีการนวดมาจากจีนเมื่อประมาณ 600 ปีก่อนคริสตศักราช ส่วนระบบการแพทย์อายุรเวทของอินเดียย้อนหลังไปอย่างน้อย 500 ปีก่อนคริสตศักราชก็กล่าวถึงการดูแลสุขภาพด้วยการนวด

ในยุคกรีซโบราณ ฮิบพอคราทีส (Hippocretes) (450 - 377 ปีก่อนคริสตศักราช) และ อริสโตเตล (Aristotle) (384 - 322 ปีก่อนคริสตศักราช) ได้เขียนบรรยายถึงการนวดในยุคนั้นมีหลักฐานระบุถึงสถานที่ที่นิยมใช้ออกกำลังกายมีการบริการนวด และอาบน้ำอยู่ร่วมกันด้วย ต่อมาในยุคอาณาจักรโรมัน (27 ปีก่อน คริสตศักราช - ค.ศ. 476) ก็ยังมีหลักฐานแสดงถึงสถานที่ดังกล่าวอยู่ ซึ่งในปัจจุบันสถานที่นี้เรียกว่า ยิมเนเซียม (Gymnasium) ในยุคกรีก และโรมัน ได้มีหลักฐานกล่าวถึงการนวดอีกครั้งในยุโรปในยุคเรเนซองค์ ช่วงทศวรรษที่ 14 - 17 และต่อมาได้รับความสนใจในการนวดแง่ของการรักษาในประเทศต่างๆของทวีปยุโรป ได้แก่ ฝรั่งเศส อังกฤษ เยอรมัน และสวีเดน จึงพบคำศัพท์ต่างๆ เกี่ยวกับการนวดพื้นฐานเป็นภาษาฝรั่งเศส เช่น effurage, petrissageเป็นต้น การนวดได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในประเทศสวีเดนจนกระทั่งมีโรงเรียนที่เปิดสอนการนวดเพื่อการบำบัดคือเดอะรอยัลอินสทิทิว ออฟ ยิมนาสติก (The Royal Institute of Gymnastics) ในกรุงสต็อกโฮม ในปี ค.ศ. 1813 จึงทำให้การนวดแบบสวีดิช (Swedish massage) เป็นที่แพร่หลายไปทั้งยุโรป และอเมริกาตราบจนถึงทุกวันนี้ (Braverman DL, และ Schulman RA., 1999)

สำหรับความเป็นมาของการนวดไทย ซึ่งการนวดไทยเป็นวิธีการบำบัดและรักษาโรคของไทยที่มีมาตั้งแต่เดิมและเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของชาวไทยที่สืบทอดกันมาช้านาน เชื่อได้ว่าเริ่มต้นมาจากความสัมพันธ์สายใยภายในครอบครัวที่ช่วยเหลือกันเพื่อบรรเทาอาการปวดเมื่อย ฟกช้ำ ด้วยการสัมผัสจับต้อง หรือกดจุดบริเวณที่มีอาการ เช่น สามีภรรยานวดให้กัน ลูกนวดให้

บิดามารดา หลานนวดให้ปู่ย่าตายาย จนเกิดความชำนาญและช่วยเหลือเพื่อนบ้านต่อไป ในที่สุดก็เกิดเป็นอาชีพหมอนวดขึ้น

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของไทยที่พบเก่าแก่ที่สุดคือศิลาจารึกสมัยสุโขทัย (พ.ศ. 178 - 1981) ในช่วงสมัยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชครองราชย์ โดยขุดพบที่ป่ามะม่วง มีรูปจารึกที่เกี่ยวกับการนวด ต่อมาในยุคสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893 - 2310) ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช การแพทย์แผนไทยเจริญรุ่งเรืองมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการนวดแผนไทย มีการแบ่งกรมหมอนวดเป็นฝ่ายซ้าย-ขวา โดยมีหลักฐานปรากฏในทำเนียบศักดินาข้าราชการฝ่ายทหารและพลเรือน ที่ตราขึ้นในปี พ.ศ. 1998 และนอกจากนี้ยังพบหลักฐานจดหมายเหตุพระราชพงศาวดารสยามกรุงศรีอยุธยาของราชทูต มองสิเออร์เดอลาลูแบร์ เอกอัครราชทูตของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แห่งประเทศฝรั่งเศสเข้ามาในกรุงสยามระหว่าง พ.ศ. 2230 - 2204 ได้เขียนถึงหมอนวดไทยครั้นมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ. 2325 - 2352) ทรงโปรดฯ ให้รวบรวมปั้นรูปฤาษีดัดตนจนครบ 80 ท่า และจารึกวิชาการนวดไทยลงบนแผ่นหินอ่อน 60 ภาพ ประดับบนผนังศาลาราย และบนเสาภายในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม จวบจนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367 – 2394) โปรดเกล้าฯให้ประชุมนักปราชญ์ราชบัณฑิตในวิชาการสาขาต่างๆค้นคว้ารวบรวมการสอบและคัดสรรตำราวิชาการต่างๆให้ถูกต้อง แล้วให้จารึกลงบนแผ่นศิลาประดิษฐานไว้ตามเสนาสนะภายในวัดโพธิ์ เพื่อให้อาณาประชาราษฎร์ได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างทั่วถึง เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวกับตำราการแพทย์แผนไทยเป็นตำราที่จารึกไว้อย่างมีระบบ มีตำรายา และตำรานวด (จารึกวัดโพธิ์ มรดกความทรงจำแห่งโลก พ.ศ. 2554) จนถึงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีหลักฐานกรมหมอนวดปรากฏ และทรงโปรดให้หมอยา และหมอนวดถวายการรักษา โดยมีหมอนวดถวายงานทุกครั้งที่เสด็จประภาส บทบาทของหมอนวดได้หมดจากราชสำนักในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อการแพทย์แผนตะวันตกเข้ามาในสังคมไทย แต่หมอนวดชาวบ้านก็ยังคงมีอยู่ตราบถึงปัจจุบัน (ประพจน์ เภตราภาศ 2555; เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ และบุญเรือง นิยมพร, 2544)

2.2.4.3 รูปแบบวิธีการนวดพื้นฐานแบบไทย

วิธีการนวดพื้นฐานแบบไทย มีลักษณะของการนวดดังต่อไปนี้

1) การกด มักใช้นิ้วหัวแม่มือกดลงที่ส่วนของร่างกาย เพื่อช่วยให้กล้ามเนื้อคลายตัวให้เลือดถูกขับออกจากหลอดเลือดที่บริเวณนั้น และเมื่อลดแรงกดลง เลือดจะพุ่งมาเลี้ยงบริเวณนั้นได้มากขึ้นทำให้ระบบไหลเวียนเลือดของเลือดทำหน้าที่ได้ดี ช่วยซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอรวดเร็วขึ้น

2) การคลึง คือ การใช้นิ้วหัวแม่มือ นิ้วมือ หรือสันมือ ออกแรงกดให้ลึกถึงกล้ามเนื้อที่เคลื่อนไปมา หรือคลึงเป็นลักษณะวงกลม

3) การบีบ เป็นการจับกล้ามเนื้อให้เต็มฝ่ามือแล้วออกแรงบีบที่กล้ามเนื้อ เป็นการเพิ่มการไหลเวียนของเลือดมาที่กล้ามเนื้อช่วยให้หายจากอาการเมื่อยล้า การบีบยังช่วยลดอาการเกร็งของกล้ามเนื้อได้ด้วย

4) การดึง เป็นการออกแรง เพื่อที่จะยืดเส้นเอ็นของกล้ามเนื้อหรือพังผืดของข้อต่อที่หดสั้นเข้าไปให้ยืดออก เพื่อให้ส่วนนั้นทำหน้าที่ได้ตามปกติ

2.2.4.4 การนวดแบบทั่วไป

ตารางที่ 3 แสดงความแตกต่างระหว่างการนวดแบบทั่วไป (นวดเชลยศักดิ์) และการนวดแบบแนวเส้นพื้นฐานแพทย์แผนไทย (นวดราชสำนัก)

ข้อแตกต่าง	การนวดแบบทั่วไป	การนวดแบบแนวเส้นพื้นฐาน
1. กิริยามารยาท	เป็นกันเองกับผู้รับบริการมากกว่าบางคราวจึงดูไม่สำรวมมากนัก	เรียบร้อยมาก เดินเข่าเข้าหาผู้รับบริการ ไม่หายใจรดผู้รับบริการหรือเงยหน้ามากจนเป็นที่ไม่เคารพ
2. การเริ่มนวด	เริ่มนวดที่ฝ่าเท้า	
3. อวัยวะที่ใช้นวด	ใช้ได้ทั้งมือ ศอก แขน เข่า เท้า ส้นเท้า	เฉพาะมือ นิ้วหัวแม่มือ และปลายนิ้วอื่นๆ
4. ท่าทางของแขน	ตรงหรืองอก็ได้	ต้องเหยียดตรงเสมอ
5. การลงน้ำหนัก	มีทั้งกดและนวดคลึง	ใช้การกดเท่านั้น
6. ท่าของผู้รับบริการ	ท่านั่ง ท่านอนหงาย ท่านอนตะแคง และท่านอนคว่ำ	มีท่านั่ง ท่านอนหงาย ท่านอนตะแคงเท่านั้น ไม่มีท่านอนคว่ำ
7. การดัด	มีการดัด ดึง ข้อต่อและหลัง	ไม่ใช้
8. ความรู้ทางกายวิภาค	อาจไม่มีความรู้ดีพอ	มีความรู้อย่างดีพอสมควร

2.2.4.5 การนวดเพื่อสุขภาพแบบตะวันตก

1) นวดสวีดิช (Swedish massage)

เป็นการนวดเพื่อส่งเสริมสุขภาพที่นิยมกันมากในธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพมาตั้งแต่กลางยุคศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา วิธีการนวดใช้เทคนิค long stroking, kneading, และ friction ลงน้ำหนักไม่มาก มีแรงกระทำเพียงผิวส่วนบนของร่างกาย ต้องใช้น้ำมันเป็นตัวช่วยเพื่อลดแรงเสียดทานระหว่างผิวและมือผู้นวด บางทีเรียกว่า นวดน้ำมัน

2) นวดอโรมา (Aromatic massage)

ลักษณะการนวดคล้ายการนวดแบบสวีดิช แต่น้ำมันที่ใช้ต้องเป็นน้ำมันหอมระเหยที่สกัดจากส่วนต่างๆของพืช เช่น ดอก ผล ใบ ต้น หรือสมุนไพรต่างๆ โดยเชื่อว่าการใช้น้ำมันนี้จะมีผลต่อร่างกาย ช่วยทำให้ผ่อนคลาย เกิดสมดุลลดอาการปวดเมื่อย

3) นวดเซลลูไลท์ (Cellulite massage)

อาศัยความชำนาญเป็นวิธีการเฉพาะ เพื่อช่วยกระตุ้นการไหลเวียนของเลือดและน้ำเหลืองให้ดีขึ้น ช่วยให้เนื้อเยื่อเกี่ยวพันของกระเปราะเซลลูไลท์อ่อนตัวลงจึงมักใช้วิธี pertrissage or compression massage เป็นหลัก เสริมด้วย deep stroking massage และ percussion massage ผู้รับบริการควรนวดเซลลูไลท์สัปดาห์ละ 2 - 3 ครั้ง นานครั้งละ 20 - 30 นาที ประมาณ 6 - 10 ครั้ง และปฏิบัติตามคำแนะนำเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการรับประทานอาหาร

2.2.4.6 การนวดสุขภาพแบบตะวันออก

1) นวดชิอัตสิ (Shiatsu)

มาจากคำว่า shiแปลว่านิ้วมือ และ atsuแปลว่าแรงกด เป็นการนวดแบบญี่ปุ่นเริ่มมีมากว่า 200 ปี ก่อนคริสตศักราช ซึ่งมีรากฐานจากทฤษฎีลมปราณการแพทย์แผนจีนผสมผสานกับการแพทย์แผนตะวันตก เชื่อว่าการกดบนจุดฝังเข็มจะช่วยให้เกิดสมดุลของการไหลเวียนลมปราณ โดยมี 12 เส้นลมปราณหลัก และมีพลังที่เรียกว่า ชี่ ไหลเวียนอยู่ และแบ่งการเกิดลักษณะปฏิกิริยาต่างๆ เป็น หยิน กับ หยาง คือ หยิน เกี่ยวข้องกับความอยู่นิ่ง ผ่อนคลาย ความเย็น ส่วนหางเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหว การกระตุ้น ความร้อน ซึ่งทั้งหมดต้องสมดุลกัน ถ้าไม่สมดุลจะเกิดความเจ็บป่วย การกดลงบนจุดฝังเข็มจะช่วยปรับสมดุลดังกล่าวได้ โดยจุดใกล้กับอาการกดนาน 1 นาที และจุดไกลจากอาการบนเส้นลมปราณกดนาน 3 นาที การนวดนี้ช่วยผสานร่างกาย จิตใจ และสุขภาวะทางปัญญาให้ทำงานร่วมกันเป็นอย่างดี ทำให้เกิดการผ่อนคลายระดับลึก และรู้สึกมีชีวิตชีวาหลังนวดเสร็จ

2) นวดทุยนา (Tuina)

เป็นการนวดแผนโบราณของจีนโดยใช้มือกลิ้ง และผลักบนร่างกาย โดยบำบัดทั้งเส้นลมปราณและกล้ามเนื้อข้อต่อ อาจมีบางเทคนิคที่คล้ายการนวดพื้นฐานแบบตะวันตก บางวิธีใช้ข้อนิ้ว (มะเหงก) กลิ้งบนร่างกาย เป็นลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนใคร

3) นวดจุดสะท้อนที่ฝ่าเท้า (Reflexology)

อาจเรียกนวดฝ่าเท้า หรือนวดเท้า ต้นกำเนิดมีจากหลายที่มาบางตำราว่ามาจากจีน บางตำราว่ามาจากตะวันตก โดย William Fitzgerald ในปี 1913-17 พบว่ามีจุดกดเจ็บบนมือและเท้าสะท้อนถึงอาการเจ็บป่วยบนส่วนต่างๆของร่างกาย การนวดลงบนจุดเหล่านี้สามารถทำให้อาการดีขึ้นได้ ซึ่งได้พัฒนาโซนตามแนวยาวของลำตัว 10 โซนไล่จากศีรษะถึงปลายนิ้วเท้า โดยอ้างว่ามีปลายประสาทถึง 72,000 เส้นมาสิ้นสุดที่เท้า ต่อมาเผยแพร่ทั่วอเมริกา

4) นวดศิโรธารา (Shirodhara)

เป็นการนวดศีรษะแบบอินเดีย โดยการหยดน้ำมันบริสุทธิ์จากธรรมชาติตรงจุดตรงกลางระหว่างคิ้ว การหยดน้ำมันจะต้องหยดให้ถูกจุดและตั้งศีรษะให้เงยขึ้น เปิดคอขึ้นให้น้ำมันไหลจากกลางคิ้วไปที่กระหม่อม โดยมีการเน้นการนวดบ่า คอ ศีรษะ ต้นแขน และหลังส่วนบน รวมถึงใบหน้า ซึ่งเป็นที่ตั้งของ Ajna Chakra เพื่อกระตุ้นระบบประสาทในสมอง ทำให้รู้สึกผ่อนคลาย มีสมาธิ ระบบความจำมีประสิทธิภาพมากขึ้น และช่วยให้ระบบการไหลเวียนของเลือดดี

2.2.4.7 ประโยชน์ของการนวด

การนวดเพื่อสุขภาพ หรือการนวดเพื่อผ่อนคลาย (เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญและบุญเรือง นิยมพร, 2544 และ จิดาภา จำปาเงิน, 2550) ผู้ที่มารับบริการนวดนั้น ส่วนหนึ่งเป็นคนปกติทีไม่มีโรคใดๆ ชัดเจน เพียงแต่มีอาการเมื่อยล้าเป็นธรรมดาเนื่องจากเดินทางไกล ทำงานหนัก หรืออยู่ในอิริยาบถใดอิริยาบถหนึ่งนานๆ จึงมาขอรับบริการนวดเพื่อผ่อนคลายเท่านั้น หลังจากนวดแล้วผู้รับบริการจะรู้สึกสบาย ผ่อนคลาย แจ่มใสและกระฉับกระเฉงขึ้น (Smith MC., et al., 1999)

การนวดเพื่อการรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ (ประดิษฐ์ ประทีปะวณิช, 2542)ผลจากการนวดที่ใช้ในการบรรเทาอาการหรือรักษาโรคได้นั้นเกิดจากปฏิกิริยาของร่างกายที่ตอบสนองต่อการนวดดังนี้คือ

1) เกิดปฏิกิริยาทางเมแคนิค (Mechanical effects) (Knapp ME., 1982; Licht S., 1960; และ Atchison JW, 1996)

เกิดปฏิกิริยาทางเมแคนิค การนวดทำให้เส้นเลือดดำส่วนพื้นผิว (Superficial vein) ลดความดันลง เลือดไหลเวียนดีขึ้นลดแรงดันภายในเส้นเลือดฝอย การซึมผ่านของเหลวออกนอกเซลล์ลดลง การคั่งของเลือด และน้ำเหลืองลดลง และลดความเจ็บปวดได้ ผลทางเกิดปฏิกิริยาทางเมแคนิค เป็นผลที่มีหลักฐานน่าเชื่อถือที่สุด สามารถเข้าใจได้ง่าย และวัดผลได้จริง การนวดทำให้มีการเคลื่อนไหวของใยกล้ามเนื้อ ช่วยยืดเนื้อเยื่อที่ยึดติดกันอยู่ให้ลดความตึงตัวลง ทำให้คลายจุดปวดเมื่อยได้เป็นอย่างดี และยังช่วยบีบไล่หลอดเลือด และท่อน้ำเหลือง ทำให้การไหลเวียนของโลหิตและน้ำเหลืองดีขึ้น พาเลือดใหม่ไปไล่ของเสียออกจากบริเวณที่มีปัญหา การกดเบาๆบริเวณผิวหนังจะเพิ่มการไหลเวียนของเลือดเฉพาะที่นั้น แต่ถ้านวดลงแรงมากขึ้นจะไปเพิ่มการไหลของเลือดดำโดยเฉพาะในระดับตื้น และส่งผลสืบเนื่องไปเพิ่มการไหลเวียนของเลือดแดงต่อไป ส่วนการไหลของน้ำเหลืองพบว่าการนวดเพิ่มการไหลของน้ำเหลืองได้ 7-10 เท่า (Elkins EC et al., 1993) การนวดระดับลึกยังส่งผลต่อพังผืดและเนื้อเยื่อเกี่ยวพันอีกด้วย จึงสามารถแก้ไขการจำกัดการเคลื่อนไหวของข้อ ข้อยึดติดที่ไม่รุนแรง และแผลเป็นได้

2) ผลทางระบบประสาทและรีเฟล็ก (Neural reflex effects) (Knapp ME., 1982; Licht S., 1960)

เป็นผลของการสะท้อนกลับเมื่อมีการนวด การกดที่แรง และลึก ผิวหนังจะมีรอยแดง ซึ่งผลทางเมแคนิค ทำให้เส้นเลือดฝอยขยายตัว เมื่อนวด และกดซ้ำๆ จะแดงกระจายทั่วไป และแดงมากขึ้นจากการขยายตัวของหลอดเลือดส่วนปลาย (Arteriole) ซึ่งเกิดจากการรีเฟล็กซ์ของประสาทส่วนแอคซอน (Axon reflex mechanism) เมื่อนวดตัวไปจะมีรอยแดงเป็นแผ่น (Wheal) และเพิ่มการขยายตัวของหลอดเลือดแดงอีก นอกจากนั้นยังเป็นการกระตุ้นที่ peripheral receptor เกิดปฏิกิริยาโดยตรงของบริเวณที่ถูกนวด ทำให้กล้ามเนื้อคลายตัว และยังส่งกระแสประสาทไปตามเส้นประสาทขนาดใหญ่ (beta nerve fiber) ไปยังประสาทไขสันหลัง และสมอง ซึ่งสามารถยับยั้งอาการปวดได้ (Malkin K., 1994) ซึ่งความปวดจะส่งกระแสประสาทวิ่งไปตามเส้นประสาทขนาดเล็ก ผลเช่นนี้อธิบายตามทฤษฎีการควบคุมประตูรับความรู้สึก (Melzack and Wall's gate control theory)(Melkin R, 1965) การนวดสามารถเพิ่มความทนทานต่ออาการปวดได้ดีขึ้น (Carreck A., 1994) ดังนั้นแม้ว่าอาการปวดยังมีระดับคงเดิมก็จะไม่ปวดเหมือนเดิมแล้ว เพราะมีความทนทานมากขึ้นนั่นเอง นอกจากนี้การนวดอาจกระตุ้นให้มีการหลั่ง endorphins (Wook EC และ Becker PD., 1981) ช่วยให้ผู้รับบริการรู้สบายได้อีกทางหนึ่ง มีรายงานว่าการนวดสามารถลดอาการปวดได้โดยกระตุ้นให้ร่างกายหลั่งสารลดปวดชนิดหนึ่งชื่อ enkephalins

3) ผลทางจิตใจ (Psychological effects) (Atchison JW, 1996)

การนวด และการสัมผัสที่ผิวหนังทำให้เกิดการรับรู้สึกที่ดี มีการนำความรู้สึกที่อยู่ส่วนลึกของกล้ามเนื้อจากการกด (Proprioception) เข้าสู่ไขสันหลัง และสมองทำให้

การทำงานของระบบประสาทลดลง เกิดความพึงพอใจ มีการผ่อนคลายทั้งร่างกาย และจิตใจ รวมถึงการนวดในบรรยากาศที่สบายในสปาทำให้รู้สึกผ่อนคลายและสบาย ลดความวิตกกังวล ลดความตึงเครียดของจิตใจ และส่งผลกลับไปช่วยเพิ่มภูมิต้านทานโรคได้อีก ซึ่งเป็นผลร่วมกันของจิตใจระบบประสาทและภูมิต้านทานโรค (psyconeuroimmunilogy) นอกจากนี้การนวดยังช่วยให้หลับดีขึ้นอีกด้วย (MacDonald G., 1998) ตลอดจนส่งเสริมให้มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้นวด และผู้ได้รับการนวด

4) ผลต่อความเจ็บปวด

การนวดส่งผลต่อความเจ็บปวด ซึ่งอธิบายได้ด้วยแนวคิดทฤษฎีควบคุมประตู (Gate control theory) ที่เชื่อว่าการนวด การลูบ การสัมผัส เป็นการกระตุ้นใยประสาทเส้นใหญ่ (Large fiber) มากกว่ากระตุ้นใยประสาทส่วนเล็ก (Small fiber) จึงเพิ่มการทำงานของเซลล์ เอส จี (Substantiagelatinosa:SG) แต่จะลดการทำงานของเซลล์ที (Transmission cell: T cell) และส่งผลให้ปิดประตูทำให้กระแสที่นำความเจ็บปวดไม่สามารถขึ้นสู่สมองได้ จึงมีผลลดความเจ็บปวด (Lipton S., 1979)

5) ผลของการนวดต่อระบบต่างๆของร่างกาย (โครงการฟื้นฟูการนวดไทย 2535)

ต่อระบบไหลเวียนโลหิต การนวดทำให้เลือดถูกบีบออกไปจากบริเวณนั้น และมีเลือดใหม่เข้ามาแทนที่ช่วยในการไหลเวียนของเลือดและน้ำเหลือง ในขณะที่การนวดจะทำให้บริเวณนั้นนิ่มลงได้ ทำให้การบวมลดลง แต่ในกรณีที่มีการอักเสบไม่ควรนวด เพราะอาจทำให้บวมมากขึ้นได้ นอกจากนั้นการนวดยังทำให้อุณหภูมิสูงขึ้นเล็กน้อย

ต่อระบบกล้ามเนื้อ การนวดทำให้กล้ามเนื้อมีประสิทธิภาพดีขึ้น เนื่องจากมีเลือดมาเลี้ยงมากขึ้น ช่วยขจัดของเสียในกล้ามเนื้อได้ดีขึ้น ทำให้กล้ามเนื้อเมื่อยล้าน้อยลงหลังใช้แรงงาน ทำให้กล้ามเนื้อหย่อนลง ผ่อนคลายความเกร็ง ในรายที่มีพังผืดเกิดภายในกล้ามเนื้อการนวดจะทำไห้พังผืดอ่อนตัวลง ทำให้กล้ามเนื้อมีความยืดหยุ่นดีขึ้น และอาการเจ็บปวดลดลง

ต่อระบบทางเดินอาหาร การนวดช่วยเพิ่มความตึงตัวของระบบทางเดินอาหาร ได้แก่ กระเพาะอาหาร และ ลำไส้ ทำให้เกิดการบีบตัวของกระเพาะอาหารและลำไส้ทำให้เจริญอาหาร ท้องไม่อืดไม่เฟ้อ

ต่อด้านจิตใจ การนวดส่งผลให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย และความเครียดและความกังวล

2.2.5 สถิติที่น่าสนใจของประเทศไทย

นิตยสาร Patient Beyond Border (2556) ซึ่งเป็นนิตยสารชั้นนำที่จัดพิมพ์คู่มือการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพระหว่างประเทศ รายงานว่า ประเทศไทยได้รับการจัดให้ครองอันดับหนึ่งเนื่องจากไทยมีความหลากหลายด้านการบริการรักษาสุขภาพที่คุ้มค่าที่สุดของโลกและยังครองแชมป์ตลาดท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพของอาเซียนในปีนี้ด้วย โดยให้เหตุผลว่า เป็นเพราะค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่าเกินครึ่งหนึ่ง ขณะที่สิงคโปร์ตามมาเป็นอันดับ 2 ในอาเซียนโดยเปิดเผยว่า เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ไทยมีค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนด้านการรักษาดูแลสุขภาพถูกกว่าสหรัฐอเมริกา ประมาณ 50-70%

นอกจากนี้ นิตยสาร Travel & Leisure (2556) โดยจากผลสำรวจ ของ Mastercard Global Destination City 2013 Index จาก 132 เมืองทั่วโลก กรุงเทพฯได้อันดับ 1 เมืองที่เป็นจุดหมายแห่งการท่องเที่ยวในปี 2556 กรุงเทพฯมีนักท่องเที่ยวถึง 15.98 ล้านคน มากกว่าลอนดอนแชมป์อันดับ 1 ปีที่แล้ว 1% หรือ 25,000 คน โดยเหตุผลที่กรุงเทพฯ ได้เป็นเมืองสุดยอดจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว เพราะมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมายทั้งทางธรรมชาติ และสถานที่ท่อง เที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นนอกจากนี้กรุงเทพฯ ยังเป็นเมืองที่ให้ความคุ้มค่าต่อการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ด้วย ค่าครองชีพที่ไม่สูงมาก แต่ได้สินค้า คุณภาพ และราคาที่คุ้มค่าต่อการใช้จ่าย

2.2.6 ห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและความงาม (Wellness tourism's Value chain)

ห่วงโซ่คุณค่าของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความแตกต่างจากอุตสาหกรรมอื่น ลักษณะเด่นชัดคืออุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่รวบรวมบริการจากหลากหลายบริษัท หลากหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อส่งมอบบริการต่อกันเป็นช่วงๆ ในลักษณะแพ็กเกจย่อย ๆ รวมกันล้วนแต่มีความสำคัญต่อการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีขอบเขตที่กว้างและมีผู้เกี่ยวข้องมากมาย

2.2.6.1 ธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization หรือ UNWTO) จำแนกธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวออกได้เป็น 3 ประเภทแบบกว้าง ๆ ดังนี้

1) ธุรกิจสนับสนุน คือ ธุรกิจที่สนับสนุนให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ ธุรกิจคมนาคมขนส่ง รวมถึงการโฆษณา ประชาสัมพันธ์

2) ธุรกิจหลัก ได้แก่ ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร รวมถึงธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์

3) ธุรกิจเกี่ยวเนื่อง คือ ธุรกิจที่ได้รับประโยชน์หรือเกิดต่อเนื่องมาจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ ธุรกิจนันทนาการต่างๆ อาทิ ธุรกิจสวนสนุก ธุรกิจการกีฬาเพื่อการท่องเที่ยว ธุรกิจ สปา ธุรกิจบันเทิง เป็นต้น รวมถึงธุรกิจสินค้าและของที่ระลึก

โดยถ้าจำแนกผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) มีส่วนร่วมในการบริการของการท่องเที่ยวแบบ Wellness หลัก ๆ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ

1) Wellness Tourists ผู้ตัดสินใจเดินทางเพื่อท่องเที่ยว พักผ่อนแบบ Wellness คือนักท่องเที่ยวนั่นเอง

2) Wellness Management คือผู้ให้บริการด้านการจัดการการท่องเที่ยวให้ถึงที่หมายปลายทาง รวมถึงการพำนักเพื่อรับบริการ Wellness ประกอบด้วย ตัวแทนการท่องเที่ยว (Travel Agents) , บริษัททัวร์ Travel/Tour operators, บริษัทขนส่ง (International Transport company และ Local Transport company)

3) Wellness Provider & Supplier มีทั้งหน่วยงานให้บริการของรัฐบาล และ บริษัทเอกชน ซึ่งจะเป็นเจ้าของสินค้าและบริการที่อยู่ในกิจกรรม Wellness โดยดำเนินกิจกรรมร่วมกันในการส่งมอบบริการ Wellness เช่น สถานที่พักแรม สถานที่นวดแผนไทย สปาในโรงแรม โรงพยาบาลของรัฐ สวนสมุนไพร เป็นต้น

2.2.6.2 การพัฒนาคุณภาพสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพสู่มาตรฐานสู่มาตรฐานสากล

ในปัจจุบันการดำเนินธุรกิจการบริการสปาเพื่อสุขภาพ เป็นธุรกิจที่สามารถทำรายได้ให้ประเทศ และมีแนวโน้มที่สามารถจะพัฒนาธุรกิจนี้ให้พัฒนายิ่งขึ้นได้ ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องได้รับการสนับสนับสนุนจากหน่อยงานภาครัฐและเอกชน อันได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สถาบันการศึกษา สมาพันธ์สปาไทย สมาคมสปาไทยต่างๆ ที่อยู่ในประเทศไทย ได้ตระหนักถึงความสำคัญที่จะมีการพัฒนาคุณภาพของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพในประเทศไทย ให้สู่ระดับสากล เพื่อนำไปเผลแพร่ สนับสนุนให้นานาประเทศทราบถึงคุณภาพที่ได้มาตรฐานของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับมอบหมายให้กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพเป็นผู้รับผิดชอบโดยเป็นการพัฒนาคุณภาพ ต่อยอดจากมาตรฐานสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่มีอยู่เดิม ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องกำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย มาตรฐานของสถานที่การบริการผู้ให้บริการ หลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบเพื่อการรับรองให้เป็นไปตามมาตรฐานสำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวยตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 2)

1) การพัฒนาคุณภาพของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ แบ่งการพัฒนาออกเป็นระดับของการพัฒนา ได้แก่ ระดับ Platinum ระดับ Gold และระดับ Silver โดยใช้กลวิธีและกระบวนการในการพัฒนาให้เข้าสู่มาตรฐานของระบบคุณภาพให้เป็นที่ยอมรับระดับสากลต่อไป

2) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาคุณภาพสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ

(1) เพื่อให้สถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ มีการพัฒนาคุณภาพให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

(2) เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพที่สามารถนำมาใช้ในด้านการบริการ และการบริหารของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ

(3) สนับสนุนและกระตุ้นให้มีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลวิธีการปฏิบัติที่มีคุณภาพระหว่างสถานประกอบการเพื่อสุขภาพแต่ละแห่ง

3) เกณฑ์การพัฒนาคุณภาพสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ เป็นบรรทัดฐานสำคัญของการประเมินตนเอง การคัดเลือกผู้ที่ผ่านการประเมินคุณภาพ และการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่สถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่สมัครเข้ากระบวนการพัฒนาคุณภาพ ยิ่งกว่านั้นยังมีบทบาทสำคัญสามประการในการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันต่อไป

(1) ช่วยในการปรับปรุงวิธีการดำเนินการความสามารถ และผลการดำเนินการของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ

(2) กระตุ้นให้มีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล วิธีปฏิบัติที่มีคุณภาพระหว่างสถาน ประกอบการสปาเพื่อสุขภาพต่างๆ

(3) เป็นเครื่องมือหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการการดำเนินการของสถาน ประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและเพิ่มโอกาส ในการเรียนรู้

4) การพัฒนาคุณภาพสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ จะช่วยให้สถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ ใช้แนวทางบูรณาการในการจัดการผลการดำเนินการ ซึ่งจะให้ผลดังนี้

(1) การส่งมอบคุณค่าที่ดีขึ้นเสมอให้แก่ลูกค้า ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ

(2) กาปรับปรุงประสิทธิภาพและความสามารถของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ

(3) การเรียนรู้ของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ และของบุคลากร

2.2.6.3 ประโยชน์ต่อองค์กร

1) สามารถปรับปรุงประสิทธิผลการดำเนินงาน โดยการประเมินตนเองของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ Self – Assessment) ทำให้มีการประมวลผลข้อมูลว่าสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพของตนเอง มีจุดอ่อนในเรื่องใด ซึ่งสามารถกำหนดวิธีการและเป้าหมายที่ชัดเจน ในการแก้ไขเพื่อพัฒนาต่อไป

2) เป็นการยกระดับการบริหารจัดการและการบริการที่มีคุณภาพ แก่ผู้เข้ามารับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อันจะทำให้เป็นที่นิยมชมชอบของผู้มารับบริการและผู้เกี่ยวข้องทั่วไปสามารถสร้างชื่อเสียงและเพิ่มรายได้

3) สามารถส่งมอบคุณค่าที่ดีขึ้นเสมอให้แก่ผู้รับบริการ ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบธุรกิจของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ

4) สามารถเรียนรู้และเกิดการพัฒนาของสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ สู่มาตรฐานสากล

2.2.7 เอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2.7.1 จากการศึกษาของสภาหอการค้าไทย (2554) เรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนา (Development Strategies) ธุรกิจบริการสุขภาพ ภายใต้ศักยภาพบุคลากรปาไทยและการนวดแผนไทย ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาธุรกิจบริการสุขภาพเป็น 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

1) ปรับปรุงกฎระเบียบของรัฐ และสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อสร้างโอกาสในการขยายตลาด และสร้างรายได้ให้แก่ธุรกิจ โดยมีกลยุทธ์ดังนี้

(1) จัดตั้งหน่วยงานหรือคณะกรรมการร่วมอย่างเสมอภาค เพื่อบูรณาการทั้งในระดับ นโยบาย ยุทธศาสตร์และระดับปฏิบัติการระหว่างภาครัฐและเอกชน

(2) ปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการแข่งขันของภาคเอกชน

(3) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน

2) พัฒนาคุณภาพ/มาตรฐานของผลิตภัณฑ์ และบริการสุขภาพ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับคู่แข่งที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกัน โดยมีกลยุทธ์ดังนี้

(1) ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานทั้งในด้านสถานประกอบการ บุคลากร เครื่องมือและอุปกรณ์ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

(2) ยกระดับสปาไทยสู่มาตรฐานระดับสากลทั้งในด้านการให้บริการ บุคลากร เครื่องมือและอุปกรณ์ การบริหารจัดการ สถานที่และสิ่งแวดล้อม

3) พัฒนาศักยภาพในการแข่งขัน และทำการตลาดเชิงรุก เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า และช่วยขยายช่องทางการตลาดเพิ่มมากขึ้น โดยมีกลยุทธ์ดังนี้

(1) ส่งเสริมและสนับสนุนการขยายกลุ่มของผลิตภัณฑ์และการบริการสุขภาพทั้งแผนปัจจุบันและแผนไทย รวมถึงผลักดันโรงพยาบาลเอกชนและธุรกิจสปาของไทยออกสู่ตลาดต่างประเทศ

(2) จัดตั้งหน่วยงาน Referral Center ในการค้นหาข้อมูลและการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการเข้าถึงบริการสุขภาพ

4) พัฒนาขีดความสามารถของทรัพยากรบุคคล เพื่อให้บุคลากรมีคุณภาพ และเอื้อต่อการดำเนินกิจการ โดยมีกลยุทธ์ดังนี้

(1) จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการของเอกชนและพอเพียงตามนโยบายด้านสุขภาพของรัฐ

(2) การเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการและความสามารถด้านภาษาแก่บุคลากร

2.2.7.2 การศึกษาของสำนักงานส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข (2553) สรุปประเด็นการบูรณาการภารกิจด้านการส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพประเภทสปาและการนวด โดยสรุป ดังต่อไปนี้

1) การสร้างมูลค่าเพิ่มและเอกลักษณ์ของธุรกิจบริการสุขภาพ โดย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

2) การยกระดับกิจการสู่ความเป็นเลิศเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดย สถาบันหรือองค์กรด้านการพัฒนาคุณภาพ / มาตรฐาน

3) การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ/บุคลากร โดยสถาบันการศึกษา/สถานฝึกอบรม

4) การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานและเครือข่ายในต่างประเทศ โดยกระทรวงการต่างประเทศ / กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา / กระทรวงพาณิชย์/ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

5) การสร้างความตระหนัก การรับรู้และคุ้มครองผู้บริโภค โดย กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ

6) การผลักดันการจัดตั้งองค์กรควบคุมมาตรฐานธุรกิจบริการสุขภาพ

7) การพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ โดยสถาบันด้านการพัฒนาองค์กร

2.2.7.3 สำนักการค้าบริการและการลงทุน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2554) ได้ศึกษานโยบายนโยบายของรัฐบาล และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการส่งเสริมการท่องเที่ยว อาทิ มาตรการกระตุ้นส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งในเชิง “มิติมูลค่า” และ “มิติคุณค่า” เพื่อความสมดุลทางสังคม และการเติบโตของเศรษฐกิจ การเร่งพัฒนาการตลาดและแผนประชาสัมพันธ์ดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติภายใต้ Brand ที่เข้มแข็ง คงความเป็นเอกลักษณ์ โดยความร่วมมือกับภาคเอกชนในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ด้านการตลาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและมาตรฐานธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว การขยายตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ เจาะตลาดระดับบนที่มีกำลังซื้อสูง และกลุ่มตลาดความสนใจพิเศษ เพื่อเพิ่มค่าใช้จ่ายต่อครั้งของนักท่องเที่ยว รวมทั้งการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้ทันสมัยและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในอีกทางหนึ่งเป็นการส่งเสริมให้บริการที่เกี่ยวเนื่องกับสุขภาพมีการขยายตัวตามไปด้วย

2.2.7.4 มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2554) ได้จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ “โครงการศึกษาเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคบริการของประเทศ” เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยนำเสนอยุทธศาสตร์ในการสร้างรายได้จากการให้บริการสุขภาพ เป็นยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาบริการที่เกี่ยวเนื่องกับสุขภาพ โดยเห็นว่า ประเทศไทยควรให้ความสำคัญกับประเด็นดังต่อไปนี้

1) ส่งเสริมบริการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพที่มีศักยภาพในการสร้างรายได้และที่มีบุคคลากรเพียงพอหรือสามารถผลิตเพิ่มได้ง่ายและรวดเร็ว โดยเฉพาะการส่งเสริมบริการด้านสปา นวดแผนไทย/นวดเพื่อบำบัดรักษา และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพต่างๆ เช่น สมุนไพรและผลิตภัณฑ์เสริมความงาม เป็นต้น

2) ส่งเสริมการลงทุนในด้านบริการที่เกี่ยวเนื่องกับสุขภาพของผู้ประกอบการชาวไทยในต่างประเทศ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว กฎกติกาด้านการลงทุนในประเทศพัฒนาแล้วจะไม่จำกัดการเข้าไปลงทุนและการถือหุ้นของคนต่างชาติ แต่จะมีกฎกติกาที่เข้มงวดในการรับคนต่างชาติเข้าไปทำงานด้วยเหตุผลดังกล่าว ในการส่งเสริมการลงทุนของผู้ประกอบการชาวไทยในธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพในต่างประเทศ

2.3 สรุปกรอบแนวคิด

จากการทบทวนวรรณกรรมดังที่ได้สรุปมาข้างต้น จะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษาในบทต่อไป และมีการสรุปกรอบแนวคิดในการศึกษาดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1สรุปกรอบแนวคิด

บทที่ 3
ผลการศึกษา

จากการรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานธุรกิจบริการสุขภาพตามโครงการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub) ในปี พ.ศ.2556 โดยมีจังหวัดท่องเที่ยวชั้นนำของประเทศไทย ในการศึกษานี้จะศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์เฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต ซึ่งมีความก้าวหน้าและพัฒนาธุรกิจบริการสุขภาพได้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน มีจำนวนสถานประกอบการเพิ่มมากขึ้น ดังตารางดังนี้

ตารางที่ 4จำนวนสถานประกอบการแยกเป็นรายประเภทที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน ปี 2556

จังหวัด	สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ		รวม
	สปา เพื่อสุขภาพ	นวดเพื่อสุขภาพ	
เชียงใหม่	44	91	135
ภูเก็ต	73	79	152
สุราษฎร์ธานี	48	9	57

ที่มา: สำนักสถานพยาบาลและการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ.2556

จากการรวบรวมข้อมูลและตรวจเยี่ยมสถานประกอบการตามภูมิภาค โดยเฉพาะ 3 จังหวัดที่เป็นพื้นที่ศึกษา พบว่าจังหวัดเชียงใหม่ มีสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ 44 แห่ง นวดเพื่อสุขภาพ 9 แห่ง จังหวัดภูเก็ต มีสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ 73 แห่ง นวดเพื่อสุขภาพ 79 แห่ง จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ 48 แห่ง นวดเพื่อสุขภาพ 9 แห่งสถานประกอบการส่วนใหญ่อยู่ที่เกาะสมุย ผู้ประกอบการสามารถที่จะสร้างสรรค์งานออกมาในรูปแบบอัตลักษณ์ การบริการตามภูมิภาคได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน เช่น จังหวัดเชียงใหม่ สร้างอัตลักษณ์ล้านนา การบริการ การใช้ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน การตกแต่งร้าน สถานประกอบการแนวพื้นบ้านล้านนา การบริการนวดแบบล้านนา เสียงเพลงบรรเลงเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้อย่างลงตัว ส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถนำเอาภูมิทัศน์สถานที่ของเกาะสมุยมาเป็นจุดขายให้กับผู้มารับบริการ เช่น ผลิตภัณฑ์ที่ใช้จะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากมะพร้าว การขัดผิว พอกผิว การตกแต่งสถานประกอบการกลมกลืนกับท้องถิ่นที่เป็นเกาะ ภูเขา ส่วนของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงและนักท่องเที่ยวรู้จักมากที่สุด จะมีการตกแต่งสถานประกอบการโดยใช้จุดขายของฝั่งอันดามัน ผ้าบาติก การบริการนวดฮาลาล ซึ่งเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวชาวตะวันออกกลาง เป็นต้น

สังเกตได้ว่าจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีจำนวนสถานประกอบการทั้งหมด 57 แห่ง จะอยู่ในพื้นที่เกาะสมุยและเกาะพงัน ผู้รับบริการส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดเป็นชาวต่างชาติ และสถานประกอบการจะ

เป็นประเภทสปาเพื่อสุขภาพ มากกว่าประเภทนวดเพื่อสุขภาพ ซึ่งแสดงถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มและพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการได้อย่างดี ในการพัฒนามาตรฐานการบริการได้สูงขึ้นเป็นลำดับดังจะแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนสถานประกอบการที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานระดับสากล ปี พ.ศ. 2554 – 2557

สถานประกอบการ	จังหวัด	ระดับมาตรฐานที่ได้รับ
1. ดิ โอเอซิส สปา ลานนา	เชียงใหม่	Silver
2. พีคสปา	เชียงใหม่	Silver
3. ศาลา สปา	ภูเก็ต	Silver
4. บันยันทรี สปา ภูเก็ต	ภูเก็ต	Platinum
5. สปา เซ็นวารี	สุราษฎร์ธานี	Silver
6. อายุวรรณะ สปา	สุราษฎร์ธานี	Silver
7. สันติบุรี สปา	สุราษฎร์ธานี	Gold
8. ไรรา สปา	สุราษฎร์ธานี	Gold
9. เนเชอรัล วิง เฮลท์สปาแอนด์รีสอร์ท	สุราษฎร์ธานี	Gold
10.เมลาตี สปา	สุราษฎร์ธานี	Gold
11.ศาลา สปา	สุราษฎร์ธานี	Gold
12.บันยันทรี สปาสมุย	สุราษฎร์ธานี	Gold
13.บัญดารา สปา	สุราษฎร์ธานี	Gold
14.คามาลายา สปา	สุราษฎร์ธานี	Gold

* ที่มา: สำนักสถานพยาบาลและการประกอบโรคศิลปะ 2556

จากตารางที่ 5 พบว่าในจังหวัดพื้นที่ทำการศึกษาได้มีการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานเข้าสู่มาตรฐานในระดับสากลได้โดยเฉพาะจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีสถานประกอบการที่ได้รับมาตรฐานสูสากลจำนวน 10 แห่ง เป็นระดับ Gold จำนวน 8 แห่ง Silver จำนวน 2 แห่ง จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดภูเก็ต จังหวัดละ 2 แห่ง จังหวัดเชียงใหม่เป็นระดับ Gold ทั้งสองแห่ง จังหวัดภูเก็ตเป็นระดับ Silver และระดับสูงสุดคือระดับPlatinum ซึ่งสถานประกอบการแห่งนี้สามารถพัฒนาเข้าสูงระดับยอดเยี่ยมได้รับรางวัล Pimeministr Award

โดยได้นำข้อมูล สภาพปัญหา การพัฒนา และสถานการณ์ที่เป็นจริงมาวิเคราะห์หาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคาม ตามทฤษฎี swot analysis

วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคามของการดำเนินงานพัฒนาการส่งเสริมสุขภาพ Wellness ในจังหวัดท่องเที่ยว เชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต

ตารางที่ 6การวิเคราะห์จุดอ่อนของการดำเนินงานการส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ

จุดอ่อนweakness	สาเหตุ
1. สถานประกอบการไม่มาขอรองมาตรฐาน	เนื่องจากอาศัย พรบ. สถานบริการ พ.ศ. 2509 พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นกฎหมายของกระทรวงมหาดไทยที่ใช้เพื่อสถานบริการด้านบันเทิงเริงรมย์และความสงบเรียบร้อยของสังคม โดยแบ่งว่าสถานบริการที่ให้บริการตามมาตรา 3 (3) คือสถานอาบอบนวดเพื่อความบันเทิงให้อยู่ในการควบคุมของมหาดไทยในเขตต่างจังหวัด ในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร ให้สำนักงานตำรวจนครบาลเป็นผู้กำกับดูแล ส่วนสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมดูแลสุขให้กระทรวงสาธารสุขเป็นผู้ควบคุม โดยได้ออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวยมาตรฐานของสถานที่ การบริการ ผู้ให้บริการ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบเพื่อการรับรองให้เป็นไปตามมาตรฐาน สำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพเพื่อเสริมสวย ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นลักษณะขึ้นทะเบียนตามความสมัครใจไม่มีบทลงโทษที่ชัดเจน ทำให้ผู้ประกอบการไม่ใส่ใจหรือสนใจที่จะรับการพัฒนา
2. ความไม่พร้อมของผู้ประกอบการ	- ผู้ประกอบการมีหลายระดับ ระดับที่สนใจและจริงใจที่จะพัฒนาและต้องการประกอบอาชีพนี้ก็จะกระตือรือร้นที่จะดำเนินการให้ถูกต้องตามขั้นตอน บางกลุ่มไม่มีความรู้ความเข้าใจและไม่สนใจไม่รู้จริงๆว่ากฎระเบียบบังคับอยู่ เป็นต้น - สถานประกอบการเล็กไม่เข้าเกณฑ์มาตรฐาน เช่นนวดตามฟุตบาท นวดตามชายหาด หรือในศูนย์การค้า - ผู้ประกอบการไม่มีความรู้และความเข้าใจของการส่งเสริมสุขภาพการบริการสุขภาพ และความรู้เชิงธุรกิจ
3. ผู้ให้บริการไม่ได้ผ่านการอบในหลักสูตรที่กระทรวงสาธารณสุขรับรอง	- ผู้ให้บริการไม่ผ่านการอบรมเพราะไม่ทราบว่าต้องเรียนแล้วถึงจะทำงานหรือเป็นลักษณะครูพักลักจำนายจ้างสอนลูกจ้างพี่สอนน้องบรรพบุรุษสอนลูกหลานไม่ได้เรียนตามหลักสูตรที่ผ่านการรับรองจึงทำให้การทำงานนวดไม่ได้มาตรฐานหรือมีข้อผิดพลาดไม่ทราบถึงสรีระวิทยาร่างกายมนุษย์ - หรือผู้ให้บริการไปเรียนจากส่วนราชการจัดขึ้นเป็นหมูคณะแต่หลักสูตรนั้นๆไม่ได้รับการรับรองเมื่อสำเร็จแล้วก็จะไปทำงานในร้านที่มีมาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุขไม่ได้

จุดอ่อนweakness	สาเหตุ
	- ระบบการศึกษาในอดีตยังไม่ครอบคลุมยังมีผู้ให้บริการที่อายุ 40 – 50 ปีขึ้นไปมีจำนวนไม่น้อยที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ (แต่ฝีมือนวดเก่ง)แต่เรียนนวดในระบบไม่ได้
4. ขาดการเชื่อมโยงของระบบข้อมูลของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	- ส่วนราชการหน่วยงานแต่ละแห่งมีความสนใจส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพโดยการเปิดหลักสูตรอบรมนวดเพื่อสุขภาพมากมายแต่ไม่ได้เก็บข้อมูลจำนวนคนและจำนวนชั่วโมงอบรมแล้วก็ผ่านไปโดยเฉพาะอบรมในชุมชนเอง
5. ขาดการบูรณาการของผู้มีส่ได้เสีย	- ผู้มีส่วนได้เสียธุรกิจบริการสุขภาพ ซึ่งได้แก่สมาคม สปาเพื่อสุขภาพ สมาคมนวดเพื่อสุขภาพ สมาคมผู้ประกอบการต่างๆ สมาคมผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ องค์กรวิชาชีพแพทย์แผนไทย ฯลฯ ต่างๆ ทำกิจกรรมของตนเองไม่ได้ประสานงานกัน ให้ความร่วมมือกันน้อมมาก สมาคมประเภทเดียวกันซ้ำกันหลายแห่งต่างกลุ่มต่างรวมตัวกันเอง

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์จุดแข็งของการดำเนินงานการส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ

จุดแข็ง strength	สาเหตุ
1. ประเทศไทยมีมาตรฐานการบริการ	- ประเทศไทยมีกฎหมายเพื่อการรับรองมาตรฐานประกาศกระทรวงสาธารณสุขเรื่องกำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวยมาตรฐานของสถานที่การบริการผู้ให้บริการหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบเพื่อการรับรองให้เป็นไปตามมาตรฐาน สำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพเพื่อเสริมสวยตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 พ.ศ. 2551
2. เมื่อสถานประกอบการผ่านมาตรฐานแล้วจะมีการรับรอและมีตราสัญลักษณ์ Brandi	- สถานประกอบการที่สมัครใจเข้ารับการรับรองมาตรฐานก็จะได้รับมาตรฐานของกระทรวงมีอายุ 2 ปีสาธารณสุขซึ่งทำให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้บริโภคเมื่อมาใช้บริการในสถานประกอบการแห่งนั้นทำให้สถานประกอบการมีลูกค้ามากขึ้น โดยผู้ประกอบการจะรักษาสภาพมาตรฐานของตนเองและจะขอต่อการรับรองมาตรฐานทุก 2 ปี
3. มีการพัฒนาคุณภาพมาตรฐาสู่ระดับสากล	- เนื่องจากสถานประกอบการมีหลายระดับเมื่อผ่านมาตรฐานขั้นพื้นฐานแล้วบางแห่งมีคุณภาพมาตรฐานดีขึ้นสามารถรองรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้การให้บริการมีมาตรฐานขึ้นมาอีก แบ่งคุณภาพสถานประกอบการออกมาเป็น 3 ระดับได้แก่ SilverGoldPlatinum - สร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการพัฒนาสถานประกอบการของตนเองให้เข้าสู่มาตรฐานระดับสูงสุด และจะเป็นสถานประกอบการที่มีชื่อเสียง

จุดแข็ง strength	สาเหตุ
4. มีหลักสูตรสำหรับผู้ประกอบการผู้ดำเนินการและผู้ให้บริการที่ผ่านการรับรองแล้ว520กว่าหลักสูตร	- กระทรวงสาธารณสุขโดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้มรคณะกรรมการรับรองหลักสูตรการเรียนการสอนนวดเพื่อสุขภาพสปาเพื่อสุขภาพซึ่งเป็นหลักสูตรที่ได้มาตรฐานตั้งแต่80ชั่งโมงขึ้นไปโดยพิจารณาเนื้อหาของหลักสูตรและวิทยากรผู้สอนต้องมีวุฒิตามที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนด
5. เป็นแหล่งผลิตบุคลากรด้านสุขภาพ	- กระทรวงสาธารสุขได้กระจายอำนาจการปฏิบัติงานไปที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดโดยมอบอำนาจในการอนุญาตจัดตั้งสถานประกอบการการควบคุมกำกับสถานประกอบการการจัดอบรมเปิดการเรียนการสอนในท้องที่ภายในจังหวัดทำให้มีการกระจายการเข้าถึงของผู้ให้บริการได้ทุกจังหวัด มีการควบคุมและตรวจสอบโดยกระทรวงศึกษาธิการ - ในภาคการศึกษาระดับอุดมศึกษาในบางมหาวิทยาลัยมีหลักสูตรที่เกี่ยวเนื่องกับสถานประกอบการธุรกิจบริการสุขภาพหลายมหาวิทยาลัยเช่นมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาวิทยาลัยราชมงคลมหาวิทยาลัยมหิดลมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงฯลฯ เป็นต้น
6. ผู้บริโภค / นักท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นในการบริการ / ประทับใจ / พึงพอใจ	- ขณะนี้ในสถานการณ์ปัจจุบันวิถีของผู้คนเปลี่ยนไปหันมาสนใจสุขภาพกันมากขึ้นการทำสปาเพื่อสุขภาพนวดเพื่อสุขภาพเป็นความนิยมของประชาชนมากเมื่อเข้ามารับบริการแล้วมีความรู้สึกหายปวดเมื่อยหายเครียดกระปรี้กระเปร่าสุขภาพแข็งแรงเมื่อมารับบริการแล้วมักจะมาทำซ้ำๆกันไปตลอดหาเวลาดูแลสุขภาพมากขึ้น - มั่นใจในการบริการและผลิตภัณฑ์ที่ใช้สมุนไพรไทยที่ได้มาตรฐาน
7. ผู้ให้บริการในสถานประกอบการมีจิตบริการสูงและมีความเอื้ออารี	- ความเป็นคนไทยจะได้เปรียบกว่าชาติอื่นในเรื่องยิ้มแย้มแจ่มใสมี Mind จิตใจพร้อมให้บริการนับเป็นเสน่ห์ของคนไทยทำให้ผู้บริการหรือชาวต่างชาตินิยมให้คนไทยบริการ
8. มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยมาสผสมผสานในงานบริการทำให้เกิดความประทับใจ	- มีอัตตลักณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมอันงดงามยิ่งซึ่งจะอยู่ในวิธีชีวิตของคนไทย
9. ผู้รับบริการสมมารถเข้าถึงบริการโดยการสื่อสารทาง Electronics file	- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมีช่องทางการติดต่อหาข้อมูล www.thaispa.go.th

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์โอกาสของการดำเนินงานการส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ

โอกาส Opportunity	สาเหตุ
1. มีกฎหมาย พ.ร.บ. สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. ..... เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร	- กระทรวงสาธารณสุขได้ผลักดันเรื่องการควบคุมมาตรฐานออกมาเป็นกฎหมายเพื่อใช้ควบคุมสถานประกอบการที่ไม่มีมาตรฐานเข้ากำกับสู่มาตรฐานเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค - สร้างความมั่นใจและเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาธุรกิจบริการสุขภาพ
2. สถานประกอบการมีความพร้อมในการบริการแก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	- เนื่องจากประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นทุกปีและนักท่องเที่ยวนิยมมาใช้บริการสุขภาพมากขึ้นเพราะเขาได้สัมผัสกับความเป็นไทย การบริการการตกแต่งร้านและผลิตภัณฑ์ที่ใช้สมุนไพรไทยผู้ให้บริการสามารถสื่อสารกับชาวต่างชาติได้
3. ประเทศไทยมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ	- นโยบายประเทศไทยมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการนำเงินตราเข้ามาในประเทศเป็นอันดับหนึ่ง - มีการออกดวงตราการเข้าประเทศ - ประเทศไทยเป็นจุดศูนย์กลางการเดินทางของอาเซียน
4. ประเทศไทยเป็น Destination Health tourism	- ประเทศไทยมีลักษณะภูมิอากาศภูมิประเทศที่สวยงามมีวัฒนธรรมแต่ละภูมิภาคแตกต่างมีเอกลักษณ์ของตนเองเช่นล้านนาอีสานฝั่งอันดามันอ่าวไทยเป็นต้น - มีความเชี่ยวชาญทางการดูแลสุขภาพสปาเพื่อสุขภาพนวดเพื่อสุขภาพที่ชื่อเสียงชาวต่างชาติที่มาเยือนก็อยากมาสัมผัส
5. มีความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน Public Private Partner Ship	- สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน - ส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้มแข็งพัฒนาศักยภาพภาคเอกชนเพื่อการจัดบริการที่มีคุณภาพมาตรฐาน - โรงแรมรีสอร์ทระดับกลางขึ้นไปส่วนใหญ่จะมีบริการส่งเสริมสุขภาพ
6. มีตลาดที่เกี่ยวข้อง เช่น รักษาพยาบาลด้านการเสริมความงามศัลยกรรม ตกแต่งบ้านพักผู้สูงอายุ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรของไทยยังมีโอกาสขยายได้อีกมาก	- ประเทศไทยมีเชื่องเสียงในการรักษาพยาบาลเสริมความงามเมื่อผู้ป่วยมารักษาพยาบาล 1 คนจะมีญาติและผู้ปกครองมา 4 – 5คนทำให้กลุ่มพวกนี้จะมาซื้อของทำสปาพักผ่อนรับประทานอาหารซึ่งค่าครองชีพในประเทศไทยราคาไม่สูงยุติธรรมเป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ
7. สาขาบริการสุขภาพ เป็นหนึ่งในสาขาบริการเร่งรัดตาม AEC Blue Print ซึ่งมีข้อผูกพันการเปิดตลาดบริการของไทยยังเป็นการเปิดกรอบที่กฎหมาย	- สาขาบริการด้านสุขภาพ เน้นเรื่องส่งเสริมบริการสุขภาพ (Wellness) ประเทศไทยถือว่าเป็นผู้นำในเรื่องสปาเพื่อสุขภาพและนวดเพื่อสุขภาพซึ่งสามารถที่จะเป็นจุดศูนย์กลางด้านการผลิตบุคคลากรด้านนวดด้านดูแลผู้สูงอายุซึ่งมีองค์กรวิชาชีพและหน่วยงานควบคุมหลักสูตรการผลิตอย่างมีมาตรฐาน

โอกาส Opportunity	สาเหตุ
ปัจจุบันอนุญาตไว้โดยสาขา Hospital services โดยต่างชาติเข้ามาจัดตั้งธุรกิจโดยมีสัดส่วนหุ้นส่วนต่างชาติไม่เกิน49%	
8. การขยายตัวของประชากรในอาเซียน (AEC)	- นโยบายการเปิดสมาคมอาเซียนในปี 2558

ตารางที่ 9 การวิเคราะห์ภัยคุกคามของการดำเนินงานการส่งเสริมบริการสุขภาพ

ภาวะคุกคาม	สาเหตุ
1. มีบริการสุขภาพแอบแฝง	- เนื่องจากผู้ประกอบการขาดความรู้ความเข้าใจหรือไม่มีจริยธรรมจรรยาบรรณเอานวดมาบังหน้ามีธุรกิจอื่นแอบแฝง - มีค่านิยมแบบเก่าๆ
2. กฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ ซึ่งไม่สามารถบังคับได้	- ยังไม่มีกฎหมายบังคับมีแต่ความสมัครใจเข้ารับรองมาตรฐาน
3. ขาดแคลนผู้ให้บริการที่มีความรู้และทักษะ	- มีการขยายตัวของธุรกิจอย่างรวดเร็ว มีการแย่งตัวพนักงานขึ้นอย่างแรงอาจส่งผลต่อต้นทุนและความต่อเนื่องของธุรกิจในระยะยาว
4. ราคาบริการเพิ่มมากขึ้นมาจากชาวต่างชาติที่มีกำลังซื้อสูงเมื่อไม่มีลูกค้าชาวต่างชาติมาก็จะทำให้สถานประกอบการเลิกกิจการ	- ความผันผวนของลูกค้าต่างประเทศขึ้นอยู่กับสภาวะเศรษฐกิจโลกและการพัฒนาหรือการปรับตัวหาคู่แข่งทำให้ธุรกิจบริการสุขภาพมีความเสี่ยง
5. ปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศ	- ทำให้ลูกค้าโดยเฉพาะชาวต่างชาติไม่เข้ามาประเทศไทยกลับไปประเทศอื่นที่ใกล้เคียง

จากการวิเคราะห์ถึงจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภาวะคุกคาม ดังกล่าวข้างต้น จะพบว่าประเทศไทยมีจุดแข็งและโอกาสมากและพร้อมที่จะพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Wellness Heb) โดยใช้ทรัพยากรด้านกำลังคน ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดความคุ้มค่า ส่งเสริม พัฒนา สถานประกอบการ สถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการบริการและผลิตภัณฑ์สุขภาพ มีการนำเอกลักษณ์และภูมิปัญญาไทยอัตตลักษณ์ท้องถิ่นให้ชาวต่างชาติยอมรับ เกิดความประทับใจตลอดจนสร้างความแตกต่างในการบริการสุขภาพสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างดี มีการประสานงานทั้งภาครัฐและเอกชนหน่วยงานต่างส่งเสริมให้ประเทศไทยบรรลุผลสำเร็จ

และตามนโยบายการตรวจราชการของกระทรวงสาธารณสุขโดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ มีนโยบายบูรณาการที่จะพัฒนาให้จังหวัดท่องเที่ยวดังกล่าวเป็นจุดขายและสร้างให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub) ซึ่งมีแบบติดตามการตรวจราชการ ซึ่งแต่ละจังหวัดได้ดำเนินการตามตารางดังนี้

ตารางที่ 10การตรวจราชการแบบบูรณาการกระทรวงสาธารณสุข ปี 2557 รอบที่ 1

นโยบายการพัฒนา	กิจกรรมที่จังหวัดต้องดำเนินการ	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสุราษฎร์ธานี	จังหวัดภูเก็ต
ร้อยละ 100 ของสถานประกอบเพื่อสุขภาพกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด (รายใหม่) 1. การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเครือข่ายงานธุรกิจบริการสุขภาพในระดับจังหวัด เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปีงบประมาณ 2558	1.1 แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub) ในระดับจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานและองค์ประกอบของคณะกรรมการจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีบทบาทหน้าที่ในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดรองรับนโยบาย Medical Hub จัดทำแผนพัฒนาโรงพยาบาลให้มีคุณภาพมาตรฐานระดับสากล และหน้าที่อื่นๆ ตามบริบทและความพร้อมของจังหวัด	ดำเนินการแล้ว	ดำเนินการแล้ว	ดำเนินการแล้ว
	1.2 แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาศักยภาพเครือข่ายงานธุรกิจบริการสุขภาพเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปีงบประมาณ 2558	ดำเนินการแล้ว	ดำเนินการแล้ว	ดำเนินการแล้ว
	1.3 จัดตั้งศูนย์พัฒนาเครือข่าย รองรับ AEC ในระดับจังหวัด	ดำเนินการแล้ว	ดำเนินการแล้ว	ดำเนินการแล้ว
	1.4 จัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านธุรกิจบริการสุขภาพรองรับ AEC ปี 2558	ดำเนินการแล้ว	ดำเนินการแล้ว	ดำเนินการแล้ว
	1.5 ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินการให้กับหน่วยงานในจังหวัด เพื่อใช้ในการบริหารจัดการทั้งทางด้านบริหาร บริการ วิชาการ	ดำเนินการแล้ว	ดำเนินการแล้ว	ดำเนินการแล้ว
	1.6 มีการเตรียมการจัดทำระบบข้อมูลข่าวสารรองรับการดำเนินการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยจัดทำฐานข้อมูลสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในจังหวัดเป้าหมาย	ดำเนินการแล้ว	ดำเนินการแล้ว	ดำเนินการแล้ว
	1.7 จัดทำสื่อต่างๆ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์	ดำเนินการ	ดำเนินการ	ดำเนินการ

นโยบายการพัฒนา	กิจกรรมที่จังหวัดต้องดำเนินการ	จังหวัดเชียงใหม่	จังหวัดสุราษฎร์ธานี	จังหวัดภูเก็ต
		แล้ว	แล้ว	แล้ว
	1.8 ติดตาม กำกับ และประเมินผลการดำเนินงาน	-	-	-
	2.2 จัดทำแนวทาง/เกณฑ์การประเมินการพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการเพื่อสุขภาพเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปีงบประมาณ 2558	ยังไม่ดำเนินการ	ยังไม่ดำเนินการ	ยังไม่ดำเนินการ

บทที่ 4
บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

ตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภาเรื่องขับเคลื่อนให้ประเทศไทยเป็นเลิศในผลิตภัณฑ์และการบริการด้านสุขภาพ รวมทั้งสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศและยกระดับสู่การเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ ภายในทิศทางและยุทธศาสตร์ของประเทศดังกล่าว ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้นำนโยบายไปปฏิบัติอย่างบูรณาการและขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงรุกอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าสภาพการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวยในบางโอกาส แต่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้มีการปรับกระบวนทัศน์ในการทำงานให้เหมาะสมกับบริบทและสิ่งแวดล้อม ทั้งโดยการเร่งรัดพัฒนาคุณภาพมาตรฐานบริการเทียบเคียงมาตรฐานสากล การพัฒนาศักยภาพกำลังคนผู้ให้บริการ การพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิผู้รับบริการสุขภาพ การปรับปรุงจุดอ่อนบางประการทางการแข่งขัน ตลอดจนการเสริมสร้างความร่วมมือภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อความตกลงยอมรับคุณภาพบริการส่งเสริมสุขภาพด้านสปาเพื่อสุขภาพและนวดเพื่อสุขภาพ

ดังนั้น ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นผู้ตรวจราชการกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ และมีบทบาทในการนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาภารกิจด้านการส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานบริการส่งเสริมสุขภาพของประเทศไทย ได้เล็งเห็นโอกาสจากการศึกษาในหลักสูตรนักบริหารการทูตในครั้งนี้ ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากการปฏิบัติงานและภารกิจที่รับผิดชอบ ที่จะเป็นช่องทางการพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริมบริการสุขภาพระดับนานาชาติ (Wellness Hub) ดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนานโยบายระหว่างประเทศ ภายใต้บริบทของภาครัฐที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ว่าควรดำเนินการอย่างไร จึงจะสามารถจัดการข้อปฏิบัติ ลดปัญหาอุปสรรค ขยายโอกาสการพัฒนาต้นแบบดำเนินการ Wellness Hub ในจังหวัดท่องเที่ยวชั้นในภูมิภาคต่างๆของประเทศให้เป็นช่องทางดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากทั่วทุกมุมโลก โดยมีกรอบแนวคิดที่จะพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub) นั้น ประเทศไทยจะต้องมีนโยบาย การส่งเสริม กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการจัดการความรู้ให้กับผู้ประกอบการ ผู้ดำเนินการ ผู้ให้บริการสปาเพื่อสุขภาพและนวดเพื่อสุขภาพ สร้างสัญลักษณ์ให้เป็นที่รู้จัก รวมทั้งความร่วมมือทุกภาคส่วน ทำให้ประเทศไทยมุ่งสู่การเป็น Wellness Hub เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สร้างรายได้ สร้างอาชีพ ให้ธุรกิจบริการสุขภาพเติบโตยิ่งขึ้น

โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา

1) เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งและข้อได้เปรียบของประเทศไทยด้านบริการส่งเสริมสุขภาพในระดับนานาชาติ

2) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาต้นแบบดำเนินการศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวชั้นนำ ในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทย

ขอบเขตการศึกษาและวิธีการดำเนินการศึกษา โดยการลงพื้นที่ตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุขประจำปี 2557 รอบที่ 1 โดยการเก็บข้อมูลและสังเกตจากสถานที่พื้นที่สถานประกอบการในจังหวัด เชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต ซึ่งเป็นจังหวัดท่องเที่ยวชั้นนำ

ระเบียบวิธีการศึกษา การวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์สถานการณ์โดยใช้ทฤษฎี Swot Analysis เพื่อหาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และภัยคุกคาม ซึ่งนำจุดแข็งและโอกาสที่จะพัฒนางาน โดยมีกรอบแนวคิดที่จะพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริมบริการสุขภาพระดับนานาชาติ (Wellness Hub) นั้น ประเทศไทยจะต้องมีนโยบาย การส่งเสริม กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการจัดการความรู้ให้กับผู้ประกอบการ ผู้ดำเนินการ ผู้ให้บริการด้านสปาเพื่อสุขภาพและนวดเพื่อสุขภาพ สร้างสัญลักษณ์ให้เป็นที่รู้จัก รวมทั้งความร่วมมือทุกภาคส่วน ทำให้ประเทศไทยมุ่งสู่การเป็น Wellness Hub เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สร้างรายได้ สร้างอาชีพ ให้ธุรกิจบริการสุขภาพเติบโตยิ่งขึ้น

จากการศึกษาพบว่ามีสถานประกอบการเพื่อสุขภาพมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และมีผู้ประกอบการมีความพร้อมตามนโยบายและความรู้ความเข้าใจที่ต้องการประกอบธุรกิจที่ได้มาตรฐาน ตามตารางที่ 4 ผลการศึกษาพบว่าสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสถานประกอบการที่มีมาตรฐาน จากการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งโอกาสและภาวะคุกคาม พบประเทศไทยมีจุดแข็งและโอกาสมากกว่าเช่น มีมาตรฐานการบริการรองรับและมีตราสัญลักษณ์ซึ่งมีอายุ 2 ปี มีการพัฒนามาตรฐานสู่ระดับสากลซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ Silver Gold Platinum เป็นแหล่งผลิตบุคลากรด้านสุขภาพ และมีการเรียนการสอนทั่วประเทศ มีหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติ แล้ว 520 กว่าหลักสูตร ผู้บริโภค / นักท่องเที่ยวมีความมั่นใจในการบริการ ประทับใจ พึงพอใจ ผู้ให้บริการมีจิตบริการสูง มีความเอื้ออารี ยิ้มแย้มแจ่มใส มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยผสมผสาน ในงานบริการให้เกิดความประทับใจผู้รับบริการสามารถเข้าถึงบริการโดยการสื่อสารทางwww.thaispa.go.th ส่วนการดำเนินงานของจังหวัด ประเด็นโครงการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub) ในจังหวัดชั้นนำ จังหวัดเชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต ตามรางที่ 10 การตรวจราชการแบบบูรณาการพบว่า

ตาม ตัวชี้วัดที่ ร้อยละ 100 ของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด (รายใหม่)

การเตรียมความพร้อมเข้าส่การเป็นประชาคมอาเซียน ปี 2558 ได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์การเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ (Wellness Hub) เพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐานบริการสุขภาพ ส่งเสริมผู้ประกอบการสถานประกอบการให้มีความรู้ ความเข้าใจ รวมถึงการเฝ้าระวังไม่ให้เกิดผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ต่อสังคม

กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ได้วางแผนเตรียมกระบวนการภายใน โดยมีการจัดประชุมจัดทำรายละเอียดตัวชี้วัด และกิจกรรมที่จะต้องส่งมอบให้จังหวัดเป้าหมายดำเนินการในปี 2557 จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต โดยจัดทำประเด็นในการตรวจติดตาม ดังนี้

1) มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเป็นศูนย์กลางสุขภาพของนานาชาติ

2) การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเครือข่ายงานธุรกิจบริการสุขภาพในระดับจังหวัด เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปีงบประมาณ 2558

2.1) มีการแต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาศักยภาพงานธุรกิจบริการสุขภาพระดับจังหวัด ได้แก่

(1) กระทรวงพาณิชย์ (พาณิชย์จังหวัด) มีการส่งเสริมการตลาด

(2) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (ท่องเที่ยวจังหวัด) มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัด

(3) กระทรวงแรงงาน (แรงงานจังหวัด) มีการส่งเสริมและพัฒนาฝีมือแรงงานที่เกี่ยวข้องกับการนวดไทย

(4) สถาบันการศึกษา มีการพัฒนาทักษะด้านภาษาแก่พนักงาน และผู้ประกอบการ

(5) กระทรวงสาธารณสุข มีการพัฒนาสถานประกอบการให้มีมาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.2) จัดทำทะเบียนข้อมูลสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ผ่านการรับรองมาตรฐานในการให้บริการสปา นวด

2.3) จัดทำป้าย แผ่นพับ คู่มือการขอรับรองมาตรฐาน มหกรรม/ประกวด เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อสุขภาพร่วมกับชมรมสปา ชมรมผู้ประกอบการในพื้นที่

2.4) มีการประชุมแลกเปลี่ยนการดำเนินงาน/ปัญหาอุปสรรค ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3) การพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการเพื่อสุขภาพให้มีคุณภาพมาตรฐานตามที่กำหนด

3.1) จัดประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจด้านข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดกิจกรรมเคาะประตูร้าน เชิญชวนให้เข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐาน

3.2) ตรวจเยี่ยมสำรวจและชี้แจงให้คำปรึกษาพื้นที่เป้าหมายที่จะส่งผลให้สถานประกอบการได้ปรับปรุงและพัฒนาให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ ได้กำหนดแผนรองรับในปี 2557 และนำขึ้นจดทะเบียนออกใบรับรองมาตรฐานกรณีผ่านเกณฑ์ต่อไป

3.3) มีแผนดำเนินการฝึกอบรมบุคลากรในสถานประกอบการเพื่อสุขภาพทุกๆ ปี และมีการตรวจประเมินมาตรฐานครอบคลุมสำหรับการดำเนินการเชิงรุก

4) การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการตรวจประเมินมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพให้มีศักยภาพในการให้ตรวจประเมินทั้งทางด้านทักษะ ด้านวิชาการ ด้านบริหารจัดการ

4.1) คณะกรรมการตรวจและประเมินมาตรฐานสถานประกอบการประจำจังหวัด ได้รับการประชุม ชี้แจง เทคนิค วิธีการตรวจรับรองมาตรฐาน และมีแผนการดำเนินงานเพื่อฟื้นฟูมาตรฐานการตรวจประเมิน โดยกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ได้จัดให้มีการประชุมต่อเนื่องทุกปี และมีระบบข้อมูลในการสื่อสารร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.2) ภาคเอกชน เสนอให้มีการยกระดับผลิตภัณฑ์เด่นของจังหวัดมาใช้กับสุขภาพ เช่น นำมาทำเครื่องสำอางรูปแบบต่างๆ แต่บางอย่างไม่มีวิจัยรองรับ เพื่อนำมาใช้บริการในสถานประกอบการ

4.3) มีการรวมตัวกันของภาคเอกชนในการสร้างเครือข่ายในนาม “ชมรมสถานประกอบการเพื่อสุขภาพจังหวัด” มีการประชุมและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

4.4) มีการจัดประชุมเตรียมความพร้อมฝึกอบรมด้านภาษาให้กับบุคลากรด้านธุรกิจบริการสุขภาพ ตามความต้องการของภาคธุรกิจ และได้ขยายความร่วมมือภาคีเครือข่ายการทำงานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน

4.2 ปัญหาอุปสรรค

4.2.1 ขาดความร่วมมือบังคับใช้กฎหมายพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509, พ.ศ. 2551

4.2.2 ขาดสื่อประชาสัมพันธ์ในงานธุรกิจเพื่อส่งเสริมสุขภาพทั้งในประเทศและต่างประเทศ

4.2.3 งบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานในพื้นที่

4.2.4 ขาดการบูรณาการของหน่วยงานในระดับจังหวัดตามภารกิจโครงการ ทำให้เกิดความซ้ำซ้อน และไม่เป็นเอกภาพ

4.3 ข้อเสนอแนะ

4.3.1 ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1) การดำเนินการผลักดันร่างพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. .... เข้าสู่สภาสมัยต่อไป

2) เจรจาต่อรองให้ผู้ประกอบอาชีพบริการด้านสปาและนวด ฯลฯ ที่มีทักษะที่เป็นที่ต้องการของต่างชาติ สามารถเข้าไปประกอบอาชีพในต่างประเทศได้โดยสะดวก เพื่อที่จะส่งเสริมการแผ่ขยายของธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของไทยในต่างแดนโดยอาจมีการรับรองมาตรฐานวิชาชีพร่วมกัน (Mutual RecongnationArrengements (MRAS)) ในกรอบอาเซียน

3) จัดทำมาตรฐานวิชาชีพของผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากลโดยอาจดำเนินการร่วมกันระหว่างกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ และกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

4) จัดทำแผนยุทธศาสตร์ให้ครอบคลุมนโยบายการบูรณาการ เพื่อพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางส่งเสริมสุขภาพนานาชาติ Wellness Hub ในปี พ.ศ. 2557 - 2561 (Country Strategy)

5) จัดทำแผนพัฒนาจังหวัดโดยพิจารณาจากจุดแข็งมาจัดทำเป็นแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาให้เป็นจังหวัดท่องเที่ยวชั้นนำ เช่น เชิงนิเวศวิทยา/ ธรรมชาติ/ สุขภาพ และอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่อง

6) พัฒนาการประชาสัมพันธ์และบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเชิงรุก และสร้างการรับรู้ ตระหนัก ไปยังกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้น สร้าง Branding ให้เป็นที่รู้จักระดับนานาชาติ

4.3.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

1) จังหวัดควรจัดทำ Website ข้อมูลพื้นฐานสถานประกอบการและผลิตภัณฑ์ธรกิจสขภาพที่เป็นปัจจบัน และสื่อสารกับชาวต่างชาติได้

2) สร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการเข้ามาร่วมเป็นภาคีเครือข่าย เพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน

3) ในส่วนกลาง มีการประชาสัมพันธ์ในภาพรวมของประเทศอย่างต่อเนื่อง

4) ส่งเสริมให้ความรู้ด้านภาษาอาเซียนแก่ผู้ประกอบการและผู้ให้บริการ

5) จัดตั้งศูนย์สาธิตการประกอบธุรกิจบริการสุขภาพที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและเป็นแหล่งเรียนรู้ และจัดแสดงกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

ชนินทร์ ลีวานันท์.“การนวดเพื่อสุขภาพ”.ในเอกสารความรู้ผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ, ๒๕๕๔.

ประดิษฐ์ ประทีปะวณิช.Myojascial Pain Syndrome : A common Problem Clinical Practice. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๒.

เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ , บุญเรื่อง นิยมพก.คู่มืออบรมการนวดไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. นนทบุรี: สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมการแพทย์กระทรวงสาธารณสุข

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข กำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย มาตรฐานของสถานที่การบริการ ผู้ให้บริการ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบเพื่อการรับรองให้เป็นไปตามมาตรฐานสำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ พ.ศ. ๒๕๕๑. ราชกิจจานุเบกษา๑๒๕ (๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๑): ๑๘.

สำนักส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ.เกณฑ์การรับรองคุณภาพสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๓.กรุงเทพฯ, ๒๕๕๒.

สุริยา ณ นครและวรันยา พวงวงศ์.การใช้น้ำและอุณหภูมิเพื่อสุขภาพในเอกสารความรู้ผู้ดำเนินการสปาเพื่อสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ, ๒๕๕๔.

เสกอักษรานุเคราะห์.บรรณาธิการ. “การนวด การดึง การดัด (Massage , Traction , Manipulation)”. ใน ตำราเวชศาสตร์ฟื้นฟู. กรุงเทพฯ:สมาคมเวชศาสตร์ฟื้นฟูแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๕.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Jo Foley. Lrcat Spa Escapes Escarps.

Miller, Erica T. SALON OVATIONS' DAY SPA OPERATIONS. New York: MILADY PUB., Albany, ๑๙๙๖

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบตรวจราชการ

ประเด็นนโยบายการดำเนินการก่อนเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ปี 2558
โครงการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub)
ในจังหวัดท่องเที่ยวชั้นนำ ปีงบประมาณ 2557

แบบติดตามแนวทางการดำเนินการของจังหวัดตามประเด็นการตรวจราชการ
ในการตรวจราชการแบบบูรณาการ ของผู้ตรวจราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557
จังหวัดประเมินตนเองก่อนการลงตรวจราชการรอบที่ 1 (Project and Progress Review)
เขตบริการสุขภาพที่..... เขต..... จังหวัด.....

ประเด็นการตรวจ (1)	กิจกรรมที่จังหวัดต้องดำเนินการ (2)	แนวทางการดำเนินการของจังหวัด (3)
<u>ตัวชี้วัดที่ 1</u> **1. ร้อยละ 80 ของโรงพยาบาลกลุ่มเป้าหมายได้รับการส่งเสริมในการเข้าสู่มาตรฐานสากล**	1.1 แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) ในระดับจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานและองค์ประกอบของคณะกรรมการจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีบทบาทหน้าที่ในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดรองรับนโยบาย Medical Hub จัดทำแผนพัฒนาโรงพยาบาลให้มีคุณภาพมาตรฐานระดับสากลและหน้าที่อื่นๆ ตามบริบทและความพร้อมของจังหวัด	
	1.2 จัดทำยุทธศาสตร์และแผนงาน แนวทางและการดำเนินงานในการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติในจังหวัดท่องเที่ยวชั้นนำ	
	1.2.1 จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพมาตรฐานโรงพยาบาลสู่สากล	
	1.2.2 จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้ารับการส่งเสริมและอบรมความรู้ตามเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานสากล ที่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้จัดขึ้น ได้แก่หลักสูตร JCI : Intensive Course หรือหลักสูตร HA-Advanced HA	
	1.2.3 จังหวัดส่งบุคลากรในโรงพยาบาลกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมการประชุม อบรม สัมมนา เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมโรงพยาบาลในการพัฒนาตนเอง ที่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้จัดขึ้น	
	1.2.4 จังหวัดจัดทำฐานข้อมูลโรงพยาบาลกลุ่มเป้าหมายที่	

ประเด็นการตรวจ (1)	กิจกรรมที่จังหวัดต้องดำเนินการ (2)	แนวทางการดำเนินการของจังหวัด (3)
	ได้รับการส่งเสริมพัฒนาสู่สากล พร้อมทั้งจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเองด้านความพร้อมในการพัฒนาคุณภาพของโรงพยาบาลกลุ่มเป้าหมายต่อกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (แบบรายงานตามฟอร์ม 1) เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการก้าวเข้าสู่การรับรองคุณภาพมาตรฐาน JCI ในอนาคต	
<u>ตัวชี้วัดที่ 2</u>ร้อยละ 100 ของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด (รายใหม่) 2.1 การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเครือข่ายงานธุรกิจบริการสุขภาพในระดับจังหวัดเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปีงบประมาณ 2558	2.1.1 แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาศักยภาพเครือข่ายงานธุรกิจบริการสุขภาพเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปีงบประมาณ 2558	
	2.1.2 จัดตั้งศูนย์พัฒนาเครือข่าย รองรับ AEC ในระดับจังหวัด	
	2.1.3 จัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านธุรกิจบริการสุขภาพรองรับ AEC ปี 2558	
	2.1.4 ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินการให้กับหน่วยงานในจังหวัด เพื่อใช้ในการบริหารจัดการทั้งทางด้านบริหาร บริการ วิชาการ	
	2.1.5 มีการเตรียมการจัดทำระบบข้อมูลข่าวสารรองรับการดำเนินการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยจัดทำฐานข้อมูลสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในจังหวัดเป้าหมาย	
	2.1.6 จัดทำสื่อต่างๆ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์	
	2.1.7 ติดตาม กำกับ และประเมินผลการดำเนินงาน	
2.2 การพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการเพื่อสุขภาพให้มีคุณภาพมาตรฐานตามที่กำหนด	2.2.1 กรณีรายใหม่ 1. สำรวจสถานประกอบการที่เข้าข่ายเป็นสถานประกอบการ เพื่อสุขภาพ 2. ออกเยี่ยมสำรวจหรือชี้แจงสถานประกอบการ ให้คำปรึกษา เพื่อให้สถานประกอบการปรับปรุงพัฒนาให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด 3. ส่งเสริม พัฒนาให้เข้าสู่กระบวนการขอรับรองมาตรฐานโดยการให้เข้าร่วมประชุม หรืออบรม สัมมนา หรือศึกษาดูงาน หรือชี้แจงในพื้นที่ได้รับการสนับสนุนเอกสารวิชาการ คู่มือ แนวทางการประชาสัมพันธ์ (อย่างน้อย 1 กิจกรรม) 4. ตรวจประเมินมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ยื่นคำร้องขอใบรับรองมาตรฐาน 5. ขึ้นทะเบียนออกใบรับรองมาตรฐานกรณีสถานประกอบการเพื่อสุขภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 6.แจ้งผลการพิจารณาทั้งกรณีได้รับใบรับรองและไม่ได้ใบรับรองมาตรฐานต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และ	

ประเด็นการตรวจ (1)	กิจกรรมที่จังหวัดต้องดำเนินการ (2)	แนวทางการดำเนินการของจังหวัด (3)
	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบเพื่อควบคุม กำกับ ดูแล	
	2.2.2 จัดทำแนวทาง/เกณฑ์การประเมินการพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการเพื่อสุขภาพเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปีงบประมาณ 2558	

❖ ปัญหา/อุปสรรค(ในพื้นที่)

.....

.....

.....

❖ ข้อเสนอแนะ(ในพื้นที่)

.....

.....

.....

❖ ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

.....

.....

.....

แบบแจ้งแนวทางตามข้อเสนอแนะของผู้ตรวจราชการกระทรวง
ที่ได้ให้ไว้แก่หน่วยรับตรวจจากการตรวจราชการในรอบที่ 1 : Project and Progress Review
โครงการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) ในจังหวัด
ท่องเที่ยวชั้นนำ ปีงบประมาณ 2557
หน่วยงานที่รับผิดชอบ..... เขตบริการสุขภาพที่.....
เขต.....จังหวัด.....

ประเด็นการตรวจ (1)	กิจกรรมที่จังหวัดต้องดำเนินการ (2)	ข้อเสนอแนะของผู้ตรวจราชการ (3)	ผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะของผู้ตรวจราชการ (4)
<u>ตัวชี้วัดที่ 1</u> **1. ร้อยละ 80 ของโรงพยาบาลกลุ่มเป้าหมายได้รับการส่งเสริมในการเข้าสู่มาตรฐานสากล**	1.1 แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) ในระดับจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานและองค์ประกอบของคณะกรรมการจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีบทบาทหน้าที่ในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดรองรับนโยบาย Medical Hub จัดทำแผนพัฒนาโรงพยาบาลให้มีคุณภาพมาตรฐานระดับสากล และหน้าที่อื่นๆ ตามบริบทและความพร้อมของจังหวัด		
	1.2 จัดทำยุทธศาสตร์และแผนงาน แนวทางและการดำเนินงานในการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติในจังหวัดท่องเที่ยวชั้นนำ		
	1.2.1 จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพมาตรฐานโรงพยาบาลสู่สากล		
	1.2.2 จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้ารับการส่งเสริมและอบรมความรู้ตามเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานสากล ที่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้จัดขึ้น ได้แก่ หลักสูตร JCI : Intensive Course หรือหลักสูตร HA-Advanced HA		
	1.2.3 จังหวัดส่งบุคลากรในโรงพยาบาลกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมการประชุม อบรม สัมมนา เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมโรงพยาบาลในการพัฒนาตนเอง ที่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้จัดขึ้น		
	1.2.4 จังหวัดจัดทำฐานข้อมูลโรงพยาบาลกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาสู่สากล พร้อมทั้งจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเองด้านความพร้อมในการพัฒนาคุณภาพของโรงพยาบาลกลุ่มเป้าหมายต่อกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ (แบบรายงานตามฟอร์ม 1) เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการก้าวเข้าสู่การ		

ประเด็นการตรวจ (1)	กิจกรรมที่จังหวัดต้องดำเนินการ (2)	ข้อเสนอแนะของผู้ตรวจราชการ (3)	ผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะของผู้ตรวจราชการ (4)
	รับรองคุณภาพมาตรฐาน JCI ในอนาคต		
<u>ตัวชี้วัดที่ 2</u> **ร้อยละ 100 ของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด (รายใหม่)** 2.1 การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเครือข่ายงานธุรกิจบริการสุขภาพในระดับจังหวัด เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปีงบประมาณ 2558	2.1.1 แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาศักยภาพเครือข่ายงานธุรกิจบริการสุขภาพเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปีงบประมาณ 2558		
	2.1.2 จัดตั้งศูนย์พัฒนาเครือข่าย รองรับ AEC ในระดับจังหวัด		
	2.1.3 จัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านธุรกิจบริการสุขภาพรองรับ AEC ปี 2558		
	2.1.4 ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินการให้กับหน่วยงานในจังหวัด เพื่อใช้ในการบริหารจัดการทั้งทางด้านบริหาร บริการ วิชาการ		
	2.1.5 มีการเตรียมการจัดทำระบบข้อมูลข่าวสารรองรับการดำเนินการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยจัดทำฐานข้อมูลสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในจังหวัดเป้าหมาย		
	2.1.6 จัดทำสื่อต่างๆ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์		
	2.1.7 ติดตาม กำกับ และประเมินผลการดำเนินงาน		
2.2 การพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการเพื่อสุขภาพให้มีคุณภาพมาตรฐานตามที่กำหนด	2.2.1 กรณีรายใหม่ 1. สำรวจสถานประกอบการที่เข้าข่ายเป็นสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ 2. ออกเยี่ยมสำรวจหรือชี้แจงสถานประกอบการ ให้คำปรึกษา เพื่อให้สถานประกอบการปรับปรุงพัฒนาให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด 3. ส่งเสริม พัฒนาให้เข้าสู่กระบวนการขอรับรองมาตรฐานโดยการให้เข้าร่วมประชุม หรืออบรม สัมมนา หรือศึกษาดูงาน หรือชี้แจงในพื้นที่ได้รับการสนับสนุนเอกสารวิชาการ คู่มือ แนวทางการประชาสัมพันธ์ (อย่างน้อย 1 กิจกรรม) 4. ตรวจประเมินมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ยื่นคำร้องขอใบรับรองมาตรฐาน 5. ขึ้นทะเบียนออกใบรับรองมาตรฐานกรณีสถานประกอบการเพื่อสุขภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 6. แจ้งผลการพิจารณาทั้งกรณีได้รับใบรับรองและไม่ได้ใบรับรองมาตรฐานต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบเพื่อควบคุม กำกับ ดูแล		

ประเด็นการตรวจ (1)	กิจกรรมที่จังหวัดต้องดำเนินการ (2)	ข้อเสนอแนะของผู้ตรวจราชการ (3)	ผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะของผู้ตรวจราชการ (4)
	2.2.2 จัดทำแนวทาง/เกณฑ์การประเมินการพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการเพื่อสุขภาพเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปีงบประมาณ 2558		

หมายเหตุ: ผู้ทำหน้าที่ตรวจราชการกรม เป็นผู้กรอก

(3) ข้อเสนอแนะของผู้ตรวจราชการให้ไว้ในรอบที่ 1 : Project and Progress Review

(4) ผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะของผู้ตรวจราชการเพื่อติดตาม/ประเมินผลในรอบที่ 2 : Monitoring and Evaluation

รายงาน
รอบที่ ๑(Semi-Annual Report)

เขตบริการสุขภาพที่.....:จังหวัด.....

การตรวจราชการรอบที่ 1 Project and Progress Review : ระหว่างเดือน.....

ประเด็นนโยบายการดำเนินการก่อนเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ปี 2558 :

โครงการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) ในจังหวัดท่องเที่ยวชั้นนำ ปีงบประมาณ 2557

สถานที่ตรวจ : .....

หน่วยรับตรวจ : 1.....

2.....

1. สรุปผลการตรวจราชการที่ได้ติดตามในจังหวัด

.....

.....

.....

.....

.....

2. ความก้าวหน้าการดำเนินงาน

.....

.....

.....

.....

.....

ประเด็นการตรวจ (1)	กิจกรรมที่จังหวัดต้องดำเนินการ (2)	ปัญหาอุปสรรค (3)	ข้อเสนอแนะ (4)	ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย (5)
<u>ตัวชี้วัดที่ 1</u> **1. ร้อยละ 80 ของโรงพยาบาลกลุ่มเป้าหมายได้รับการส่งเสริมในการเข้าสู่มาตรฐานสากล**	1.1 แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) ในระดับจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานและองค์ประกอบของคณะกรรมการจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีบทบาทหน้าที่ในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดรองรับนโยบาย Medical Hub จัดทำแผนพัฒนาโรงพยาบาลให้มีคุณภาพมาตรฐานระดับสากล และหน้าที่อื่นๆ ตามบริบทและความพร้อมของจังหวัด			
	1.2 จัดทำแนวทางและการดำเนินงานในการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติในจังหวัดท่องเที่ยวชั้นนำ			
	1.2.1 จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพมาตรฐานโรงพยาบาลสู่สากล			
	1.2.2 จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้ารับการส่งเสริมและอบรมความรู้ตามเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานสากล ที่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้จัดขึ้น ได้แก่ หลักสูตร JCI : Intensive Course หรือหลักสูตร HA-Advanced HA			
	1.2.3 จังหวัดส่งบุคลากรในโรงพยาบาลกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมการประชุม อบรม สัมมนา เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมโรงพยาบาลในการพัฒนาตนเอง ที่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้จัดขึ้น			
	1.2.4 จังหวัดจัดทำฐานข้อมูลโรงพยาบาลกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาสู่สากล เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการก้าวเข้าสู่การรับรองคุณภาพมาตรฐาน JCI ในอนาคต			
<u>ตัวชี้วัดที่ 2</u>**ร้อยละ 100 ของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่มาตรฐานตามที่**	2.1.1 แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาศักยภาพเครือข่ายงานธุรกิจบริการสุขภาพเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปีงบประมาณ 2558			
	2.1.2 จัดตั้งศูนย์พัฒนาเครือข่าย รองรับ AEC ในระดับจังหวัด			
	2.1.3 จัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านธุรกิจบริการสุขภาพรองรับ AEC ปี 2558			

ประเด็นการตรวจ (1)	กิจกรรมที่จังหวัดต้องดำเนินการ (2)	ปัญหาอุปสรรค (3)	ข้อเสนอแนะ (4)	ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย (5)
กฎหมายกำหนด (รายใหม่) 2.1 การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเครือข่ายงานธุรกิจบริการสุขภาพในระดับจังหวัดเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปีงบประมาณ 2558	2.1.4 ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินการให้กับหน่วยงานในจังหวัด เพื่อใช้ในการบริหารจัดการทั้งทางด้านบริหาร บริการ วิชาการ			
	2.1.5 มีการเตรียมการจัดทำระบบข้อมูลข่าวสารรองรับการดำเนินการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยจัดทำฐานข้อมูลสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในจังหวัดเป้าหมาย			
	2.1.6 จัดทำสื่อต่างๆ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์			
	2.1.7 ติดตาม กำกับ และประเมินผลการดำเนินงาน			
2.2 การพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการเพื่อสุขภาพให้มีคุณภาพมาตรฐานตามที่กำหนด	2.2.1 กรณีรายใหม่ 1. สำรวจสถานประกอบการที่เข้าข่ายเป็นสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ 2. ออกเยี่ยมสำรวจหรือชี้แจงสถานประกอบการ ให้คำปรึกษา เพื่อให้สถานประกอบการปรับปรุง พัฒนาให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด 3. ส่งเสริม พัฒนาให้เข้าสู่กระบวนการขอรับรองมาตรฐานโดยการให้เข้าร่วมประชุมหรืออบรมสัมมนา หรือศึกษาดูงาน หรือชี้แจงในพื้นที่ได้รับการสนับสนุนเอกสารวิชาการ คู่มือ แนวทางการประชาสัมพันธ์ (อย่างน้อย 1 กิจกรรม) 4. ตรวจประเมินมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ยื่นคำร้องขอใบรับรองมาตรฐาน 5. ขึ้นทะเบียนออกใบรับรองมาตรฐานกรณีสถานประกอบการเพื่อสุขภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 6. แจ้งผลการพิจารณาทั้งกรณีได้รับใบรับรองและไม่ได้ใบรับรองมาตรฐานต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบเพื่อควบคุม กำกับ ดูแล			

ประเด็นการตรวจ (1)	กิจกรรมที่จังหวัดต้องดำเนินการ (2)	ปัญหาอุปสรรค (3)	ข้อเสนอแนะ (4)	ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย (5)
	2.2.2 จัดทำแนวทาง/เกณฑ์การประเมินการพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการเพื่อสุขภาพเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปีงบประมาณ 2558			

3. ผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม

.....

.....

.....

.....

รูปภาพการตรวจราชการของผู้ตรวจราชการ

ระบุชื่อผู้ตรวจราชการทุกท่าน
ประเด็นนโยบายและจุดเน้นที่ตรวจติดตาม
หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด ที่ตรวจติดตาม

ลงชื่อ

(.....)

ผู้ตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข
เขตบริการสุขภาพที่.....

รายงาน
รอบที่ ๒ (Annual Inspection Report)

เขตบริการสุขภาพที่.....:จังหวัด.....

การตรวจราชการรอบที่ 2 Monitoring and Evaluation : ระหว่างเดือน.....

ประเด็นนโยบายการดำเนินการก่อนเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ปี 2558 :

โครงการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) ในจังหวัดท่องเที่ยวชั้นนำ ปีงบประมาณ 2557

สถานที่ตรวจ : .....

หน่วยรับตรวจ : 1.....

2.....

1. สรุปผลการตรวจราชการที่ได้ติดตามในจังหวัด

.....

.....

.....

.....

.....

2. ความก้าวหน้าการดำเนินงาน

.....

.....

.....

.....

.....

ประเด็นการตรวจ (1)	กิจกรรมที่จังหวัดต้องดำเนินการ (2)	ข้อเสนอแนะที่ให้ไว้ในการตรวจตามรอบที่ 1 (3)	ผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะ (4)	ปัญหาอุปสรรคเพิ่มเติม (ถ้ามี) (5)
<u>ตัวชี้วัดที่ 1</u> **1. ร้อยละ 80 ของโรงพยาบาลกลุ่มเป้าหมายได้รับการส่งเสริมในการเข้าสู่มาตรฐานสากล**	1.1 แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) ในระดับจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานและองค์ประกอบของคณะกรรมการจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีบทบาทหน้าที่ในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดรองรับนโยบาย Medical Hub จัดทำแผนพัฒนาโรงพยาบาลให้มีคุณภาพมาตรฐานระดับสากล และหน้าที่อื่นๆ ตามบริบทและความพร้อมของจังหวัด			
	1.2 จังหวัดจัดทำยุทธศาสตร์และแผนงาน แนวทางและการดำเนินงานในการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติในจังหวัดท่องเที่ยวชั้นนำ			
	1.2.1 จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพมาตรฐานโรงพยาบาลสู่สากล			
	1.2.2 จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาบุคลากร เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้ารับการส่งเสริมและอบรมความรู้ตามเกณฑ์คุณภาพมาตรฐานสากล ที่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้จัดขึ้น ได้แก่ หลักสูตร JCI : Intensive Course หรือหลักสูตร HA-Advanced HA			
	1.2.3 จังหวัดส่งบุคลากรในโรงพยาบาลกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมการประชุม อบรม สัมมนา เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมโรงพยาบาลในการพัฒนาตนเอง ที่กรมสนับสนุนบริการสุขภาพได้จัดขึ้น			
	1.2.4 จังหวัดจัดทำฐานข้อมูลโรงพยาบาลกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาสู่สากล เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการก้าวเข้าสู่การรับรองคุณภาพมาตรฐาน JCI ในอนาคต			
<u>ตัวชี้วัดที่ 2</u>**ร้อยละ 100 ของสถานประกอบการเพื่อสุขภาพกลุ่มเป้าหมาย**	2.1.1 แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาศักยภาพเครือข่ายงานธุรกิจบริการสุขภาพเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปีงบประมาณ 2558			
	2.1.2 จัดตั้งศูนย์พัฒนาเครือข่าย รองรับ AEC ในระดับจังหวัด			

ประเด็นการตรวจ (1)	กิจกรรมที่จังหวัดต้องดำเนินการ (2)	ข้อเสนอแนะที่ให้ไว้ในการตรวจตามรอบที่ 1 (3)	ผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะ (4)	ปัญหาอุปสรรคเพิ่มเติม (ถ้ามี) (5)
เข้าสู่มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด (รายใหม่) 2.1 การจัดตั้งศูนย์พัฒนาเครือข่ายงานธุรกิจบริการสุขภาพในระดับจังหวัดเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปีงบประมาณ 2558	2.1.3 จัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านธุรกิจบริการสุขภาพรองรับ AEC ปี 2558			
	2.1.4 ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินการให้กับหน่วยงานในจังหวัด เพื่อใช้ในการบริหารจัดการทั้งทางด้านบริหาร บริการ วิชาการ			
	2.1.5 มีการเตรียมการจัดทำระบบข้อมูลข่าวสารรองรับการดำเนินการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยจัดทำฐานข้อมูลสถานประกอบการเพื่อสุขภาพในจังหวัดเป้าหมาย			
	2.1.6 จัดทำสื่อต่างๆ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์			
	2.1.7 ติดตาม กำกับ และประเมินผลการดำเนินงาน			
2.2 การพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการเพื่อสุขภาพให้มีคุณภาพมาตรฐานตามที่กำหนด	2.2.1 กรณีรายใหม่ 1. สำรวจสถานประกอบการที่เข้าข่ายเป็นสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ 2. ออกเยี่ยมสำรวจหรือชี้แจงสถานประกอบการ ให้คำปรึกษา เพื่อให้สถานประกอบการปรับปรุง พัฒนาให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด 3. ส่งเสริม พัฒนาให้เข้าสู่กระบวนการขอรับรองมาตรฐานโดยการให้เข้าร่วมประชุมหรืออบรมสัมมนา หรือศึกษาดูงาน หรือชี้แจงในพื้นที่ได้รับการสนับสนุนเอกสารวิชาการ คู่มือ แนวทางการประชาสัมพันธ์ (อย่างน้อย 1 กิจกรรม) 4. ตรวจประเมินมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ยื่นคำร้องขอใบรับรองมาตรฐาน 5. ขึ้นทะเบียนออกใบรับรองมาตรฐานกรณีสถานประกอบการเพื่อสุขภาพผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 6. แจ้งผลการพิจารณาทั้งกรณีได้รับใบรับรองและไม่ได้ใบรับรองมาตรฐานต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 และหน่วยงานที่			

ประเด็นการตรวจ (1)	กิจกรรมที่จังหวัดต้องดำเนินการ (2)	ข้อเสนอแนะที่ให้ไว้ในการตรวจตามรอบที่ 1 (3)	ผลการดำเนินการตามข้อเสนอแนะ (4)	ปัญหาอุปสรรคเพิ่มเติม (ถ้ามี) (5)
	เกี่ยวข้องทราบเพื่อควบคุม กำกับ ดูแล			
	2.2.2 จัดทำแนวทาง/เกณฑ์การประเมินการพัฒนาศักยภาพสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปีงบประมาณ 2558			

3. ผลผลิตและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม

.....

.....

.....

.....

รูปภาพการตรวจราชการของผู้ตรวจราชการ

ระบุชื่อผู้ตรวจราชการทุกท่าน
ประเด็นนโยบายและจุดเน้นที่ตรวจติดตาม
หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด ที่ตรวจติดตาม

ลงชื่อ

(.....)

ผู้ตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข

เขตบริการสุขภาพที่.....

ภาคผนวก ข
ตราสัญลักษณ์

ภาคผนวก ข.
ตราสัญลักษณ์สถานประกอบการที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน

ตราสัญลักษณ์สถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพที่ผ่านการรับรองในระดับสากล

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – สกุล นางรัตนา สุกุมลจันทร์

ประวัติการศึกษาและการฝึกอบรม

พ.ศ. 2526	ว.ท.บ.พยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2534	สาธารณสุขศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พ.ศ. 2543	หลักสูตรผู้บริหารสาธารณสุขระดับกลาง กระทรวงสาธารณสุข
พ.ศ. 2548	ประกาศนียบัตรหลักสูตรกฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2542 - 2546	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ระดับ 8 หัวหน้ากลุ่มแผนงาน ระดับ 8 หัวหน้ากลุ่มแผนงานและประเมินผล กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
พ.ศ. 2546 – 2548	นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มงานธุรกิจบริการสุขภาพ กองการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
พ.ศ. 2549 – 2553	นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มงานสถานพยาบาล สำนักสถานพยาบาลและการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
พ.ศ. 2553 – 2554	นักวิชาการสาธารณสุขเชี่ยวชาญ (ด้านคุ้มครองผู้บริโภค) กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ
พ.ศ. 2555 – 2556	นักวิชาการสาธารณสุขเชี่ยวชาญ ปฏิบัติหน้าที่ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข

ประสบการณ์

พ.ศ. 2545 - 2547	เลขานุการคณะทำงานจัดทำประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย มาตรฐานของสถานที่ การบริการ ผู้ให้บริการ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบเพื่อการรับรองให้เป็นไปตามมาตรฐาน สำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 พ.ศ. 2551

พ.ศ. 2547 – ปัจจุบัน	1. พนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 2. พนักงานเจ้าหน้าที่ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขฯ เพื่อการตรวจรับรองมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ 3. เลขานุการคณะกรรมการกลางรับรองมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพตามประกาศกระทรวงสาธารณสุขฯ 4. ผู้แทนกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ งานความร่วมมือภาครัฐและเอกชนด้านการพัฒนาระบบบริการสุขภาพ (Public Private Partnership on Healthcare System) 5. คณะทำงานกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) 6. ผู้แทนกรมสนับสนุนบริการสุขภาพด้านความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการรับรองมาตรฐานสถานประกอบการสปาเพื่อสุขภาพ 7. รองประธานคณะกรรมการบูรณาการการรับรองมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
การเป็นวิทยากร	1. วิทยากรประจำ ด้านการตรวจประเมินมาตรฐานสถานพยาบาลตามพระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ.2541 2. วิทยากรประจำ หลักสูตรสปาเพื่อสุขภาพที่ผ่านการรับรองหลักสูตรจากกระทรวงสาธารณสุข 3. วิทยากรรับเชิญ สาขาธุรกิจบริการสุขภาพและการท่องเที่ยวให้แก่องค์กรและสถาบันต่างๆทั่วประเทศไทย
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักวิชาการสาธารณสุขเชี่ยวชาญ .(ด้านคุ้มครองผู้บริโภคด้านบริการสาธารณสุข) กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข สำนักสถานพยาบาลและการประกอบโรคศิลปะ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ โทรศัพท์ : 0-2590-1997 ต่อ 808 โทรสาร: 0-2590-1332 มือถือ 08-1254-2881 e-mail: nab.rattana@gmail.com